

O'ZBEKI`STAN RESPUBLİKASI` JOQARI` HA'M WORTA
ARNAWLİ` BİLİM BERİW MİNİSTRLİĞİ

Berdaq ati`ndag'i`
Qaraqalpaq ma'mleketlik universiteti

Qol jazba huqi`qi`nda

UDK: 07.070.4.(046)

Nurullaeva Feruza Shukurulaevna

5A 321001 – «Jurnalistika (Tarawlar boyi'nsha)» qa'nigeligi boyi'nsha

«Qoraqalpog`iston tongi» gazetasi`nin` tematikali`q wo`zgeshelikleri»

Magistr akademik da'rejesin ali`w ushi`n usi`ni`lg'an

D İ S S E R T A C İ Y A

MAK da jaqlawg'a ruhsat

Magistratura bo'limi basli'g'i':

Doc. Gulimov.A

Kafedra basli'g'i':

t.i.k.D.Bekbawliev

Ilimiy basshi':

f.i.k.doc.B.Paluanov

NO"KIS - 2014

M A Z M U N I

Jumi`sti`n` uli`wma si`patlamasi`	4
1-Bap. “Qoraqalpog`iston tongi” gazetasi`ndag`i tematikali`q rubrikalar	
1.1. Gazeta tariyxi, tematikasi` ha`m rubrikalari`	10
1.2. Gazetani`n` Internettegi websayti`: menyular ha`m gazeta qosimshalari`	18
2-Bap. “Qaraqalpaq a`debiyati`” gazetasi`nda a`debiyat temasi`ni`n` sa`wleleniwi	
2.1. Qaraqalpaq baspasozinde tarawli`q gazetalardi`n` tematikasi`	34
2.2. Internet wortali`g`i`ndag`i` qaraqalpaq a`debiy gazetasi`	45
3-bap. “Gu`layi`m” - hayal-qizlardi`n` arawli`basi`li`mi`	
3.1. Baspasozde hayal-qizlar mashqalasi`ni`n` beriliwi.....	56
3.2. “Gu`layi`m” gazetasi`ni`n` elektron verciyasi`	64
Juwmaqlaw	68
Paydalani`lg`an a`debiyatlar dizimi.....	71

Jumi'sti'n' uli'wma si'patlamasi'

Ilimiy jumi'sti'n' aktualli'g'i. Qaraqalpaq baspaso'zi de g'a'rezsizlik ji'llari' wo'zinin' rawajlani'w joli'n tapti'. Internettin' jurnalistler turmi'si'na kirip keliwi u'lken wo'zgerisler payda yetti. O'zbekistan Respublikasi' da wo'z g'a'rezsizligin ali'p, yerkin ja'ne huquqi'y, demokratiyalı'q ma'mleketke aylang'anli' berli, xali'q arali'q torda UZ degen domen ju'zege keldi. Jurnalistikami'zdag'i' jan'alani'w bul gazetalarda biznes jumi'slari'n ali'p bari'w menen belgilendi. Buri'n gazetalarg'a ma'mleketlik dotaciya turaqli' tu'rde berilgen. Sonli'qtan gazeta xi'zmetkerleri 6 saatli'q jumi's ku'nin atqari'w menen sheklengeni ani'q. Biraq, bu'gingi da'wir jurnalistikasi' ha'r ta'repleme jumi's islewge tuwra kelmekte.

Sonli'qtan da hu'rmetli Prezidentimiz I.A.Karimov atap wo'tkenindey, "O'zbekistanda kishi biznes ha'm jeke isbilermenliktin' rawajlani'wi'n qollap-quwatlaytug'i'n institutsionalli'q ha'm bazar infrasistemasi'n qa'liplestiriwge u'lken itibar berilmekte."¹

G'a'rezsiz O'zbekistanda bu'gingi ku'nde ma'limleme tarqati'wdi'n' operativ usi'li' bolg'an online jurnalistikasi'n rawajlandi'ri'w boyi'nsha da ken' imkaniyatlar jarati'lmaqta. Buni'n' da'liyli elimizdegı ju'zden aslam g'alaba xabar qurallari'ni'n' internette wo'z web-sayti'na iye yekeni, joqari' woqi'w wori'nlari'nda Internet jurnalistikasi' boyi'nsha arnawli' pa'nler woqi'ti'li'p ati'rg'ani', bul bag'darda do'retiwshilik yetip ati'rg'an jurnalistler sani'ni'n' barg'an sayi'n ko'beyip ati'rg'ani'ni'n' mi'sali'nda ayqi'n ko'riw mu'mkin»² dep atap wo'tken yedi.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг «Ўзбекистонда ижтимоий-иқтисодий сиёсатни амалга оширишда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг роли ва аҳамияти» мавзусидаги халқаро конференцияданинг очилиш маросимидаги нутқидан. 14.09.2012

² Каримов И. Энг асосий мезон-ҳаёт ҳақиқатини акс эттириш. Тошкент, Ўзбекистон, 2009.

Biz pitkeriw qa`nigelik jumi`si` jazg`an payi`ti`nda izertlew obekti si`pati`nda da “Qoraqalpog`iston tongi” gazetasi`n u`yrenen yedik. Biraq, wonda biz gazetani`n` janrli`q wo`zgesheligin u`yrendik. Al bul sapari` biz gazetani`n` tematikali`q wo`zgesheligin u`yreniwdi maqset yetgenbiz. Bul jumi`sti`n` jan`ali`g`i`n belgileydi.

Respublikami`zda online jurnalistikasi` tek te ma`limleme deregi yemes, al soni`n` menen birge g`alaba xabar qurallari`ni`n` birine aylani`p u`lgerdi. Usi`lardi` yesapqa ali`p, biz magistrlik dissertaciya jumi`si`mi`zda “Qoraqalpog`iston tongi” gazetasi`nda tematikali`q wo`zgesheliklerine toqtap wo`ttik.

Wo`zbek tilinde shi`g`atug`i`n respublikali`q gazeta “Qoraqalpog`iston tongi” tuwrali` bizden buri`n jaqlang`an magistrlik dissertatsiyalarda hesh qanday so`z yetilmegen. Tek te ayi`ri`m magistrlik dissertatsiyalarda sholi`w formasi`nda pikirler berilgen. Bulda bizin` magisrlik jumi`si`mi`zdi`n` jan`ali`g`i`n belgileydi. Jumi`si`mi`zdi`n` aktualli`g`i` ma`selenin` usi` a`meliy ta`replerin ayri`qsha u`yrenenligi menen belgilenedi.

Bizin` magistrlik dissertaciya jumi`si`mi`zda da`slepki ret “Qoraqalpog`iston tongi” gazetasi`nda tematikali`q wo`zgeshelik ma`selesi u`yrenildi. Da`stu`riy gazetalardag`i` sho`lkemlestiriw isleri ali`mlar ta`repinen ha`r ta`repleme izertlendi. Biraq, gazetada isbilermenlik yag`ni`y baspaso`z menejmenti ma`selesi yelege shekem arawli` izertlenbedi.

**Problemani`n` izertleniw da`rejesi.** Atap wo`tilgenindey, XXI a`sirdin` zamanago`y jurnalistikasi` jan`ashi`lli`g`i` menen aldi`ng`i` da`wirlerden wo`zgeshelenedi. Ko`pshilik waqi`tta gazetalardi`n` janrli`q wo`zgesheligi analizlenedi, al tematikali`q wo`zgesheligi itibardan shette qaladi`.

Internet jurnalistikasi` boyi`nsha ali`mlar arasi`nda tarti`sli` pikirlerdi payda yetse de, bul boyi`nsha arnawli` izertlew jumi`slari`n ali`p bari`p ati`rg`an ilimpazlar ko`plep ushi`rasadi`.<sup>3</sup> Magistrlik dissertaciyami`zda Internet jurnalistikasi` boyi`nsha ilimiy miynetler jazg`an wo`zbek ilimpazlari` ja`ne jergilikli izertlewshilerdin` de miynetlerinen paydalandi`q.⁴

Gazetada menejment ma`selesi boyi`nsha qaraqalpaq tilinde yelege shekem woqi`w qollanbasi` yamasa sabaqli`q baspadan shi`qpadi`. Biraq, bul ja`h`an jurnalistikasi`nda jaqsi` u`yrenilgen. Ha`tteki, ja`ha`n ta`jiriybeleri wo`zbek tiline awdari`li`p basi`l`i`p shi`qqan.⁵

O`zbekistanda media biznes jan`a taraw bolg`ani` ushi`n wol boyi`nsha woqi`w qollanbalar da baspadan shi`qqan.⁶

O`zbekistan g`a`rezsiz baspa g`alaba xabar qurallari` ha`m ma`limleme agentliklerin qollap-quwatlaw ha`m rawajlandi`ri`w ja`ma`a`tlık qori` ta`repi`nen jergilikli jurnalistler ushi`n qollanba da islep shi`g`i`lg`ani`n atap wo`tiw wori`nli`.<sup>7</sup> Wonda 5-bap “Media biznes asoslari`” dep ataladi`.

Qaraqalpaqstan baspasozindegi “Qoraqalpog`iston tongi” gazetasi`nda tematikali`q wo`zgesheliklerine arnali`p yelege shekem arnawli` tu`rde ilimiy miynet baspadan shi`qpadi`. Biraq, media biznes, jan`alani`w usi` gazeta a`tirapi`nda ju`zege kelmekte. Biz magistrlik dissertaciyami`zda mine usi` bosli`qti` az da bolsa toli`qti`ri`wdi` basli` ma`qset yettik.

Ilimiy jumi`sti`n` maqseti ha`m wazi`ypasi`. “Qoraqalpog`iston tongi” gazetasi`ndag`i` tematikali`q wo`zgeshelikler ha`m gazetadag`i` jan`alani`wlar

³ Huckerby M. The Net for Journalists. UNESCO. 2002. Калмыков А.А., Коханова Л.А. Интернет журналистика. Москва, ЮНИТИ, 2005. стр 136.

⁴ Рашидова Д., Муратова Н. Интернет журналистика. Тошкент, 2007; Рашидова Д. Интернет как источник журналистской информации. Тошкент, 1999.

⁵ Ronald J. Yerkilik sari ywl. Markaziy Osiyo gazetalari uchun menejment asoslari. Xalqaro Jurnalistlar Markazi 2004.

⁶ Bosma ommaviy axborot vositalarida media-biznesni yoritish asoslari. Toshkent, Norma, 2008.

⁷ Qosimova N., Toshpwlatova N., Shofayzieva N., Muratova N., Yermatov A. Bosma ommaviy axborot vositalari tahririyatlari uchun qwillanma. Toshkent, 2008.

jurnalistikami`zdi`n` jetilisiw tariyxida worni`na iye. Bizin` maqsetimiz gazeta ishindegı gazeta yamasa gazeta qasi`ndag`i` gazeta wo`zgesheliklerin u`yreniwden ibarat. Usi` teoriyalı`q ma`selelerdi ilimiy ko`z-qarastan qarap shi`g`i`wdi` biz jumi`si`mi`zdi`n` wazi`ypasi`na kirgizdik.

**Ilimiy jumi`sti`n` metodikalı`q ha`m teoriyalı`q bazasi`.** Tan`lang`an temani` u`yreniwde O`zbekistan Respublikasi` Prezidenti İ.A.Karimovti`n`<sup>8</sup> miynetleri jaqi`nnan ja`rdem boldi`. Sonday-aq, g`alaba xabar qurallari` tarawi`nda ilimiy izertlew jumi`slari`n ju`rgiziwde jurnalistika teoriyasi` boyi`nsha ilimpazlardi`n` miynetlerine su`yendik.⁹

Magistrlik dissertaciya jumi`si`mi`zda qaraqalpaq baspaso`zi, jurnalistikasi` tariyxı tuwralı` miynetler jazi`lg`an miynetlerden kerekli wori`nda paydalandi`q ha`m wolardi`n` baspaso`zimizdin` rawajlani`w ma`selesine arnalg`an ilimiy juwmaqlari`na tiykarlandi`q.¹⁰

Ilimiy jumi`sti`n` obekti ha`m predmeti. Jumi`sti`n` obekti “Qoraqalpog`iston tongi” gazetasi` ha`m woni`n Internettegi web sayti` materiallari`, al predmeti - wolarda ja`riyalang`an do`retpeler yesaplanadi`.

**Dissertaciyanı`n` ilimiy ha`m a`meliy a`hmiyeti.** Bul ilimiy jumi`s ha`zirgi qaraqalpaq jurnalistikasi` iliminde zamanago`y baspaso`zdi`n` basqari`w sistemasi`ndag`i` geypara teoriyalı`q ayi`rmashi`li`qlari`n duri`s

⁸ Каримов И.А. Юксак маънавият енгилмас куч. Тошкент, Ўзбекистон, 2008; Каримов И. А «Хавфсизлик ва барқарор тараққиёт йўлида. Тошкент, Ўзбекистон, 1998. 6-том; Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъулмиз. Тошкент, Ўзбекистон, 2001, 9-том.

⁹ Прохоров П.Е. Введение теории журналистики. Москва, МГУ, 2005; Засурский Я.Н. Испытание свободы. Русская журналистика: 1990-2004. Москва, МГУ, 2004; Горохов В.М. Основы журналистического мастерства. Москва, «Высшая школа», 1989; Тертычный А. Жанры аналитической журналистики. Москва, Пресс, 2003. Тоғаев О. Публицистика жанрлари. Тошкент, Ўқитувчи, 1976.; Муминов Ф. Журналистика ижтимоий институт сифатида. Тошкент, Университет, 1998; Муминова Ф. Современная международная журналистика. Ташкент, 2000.

¹⁰ Мадреймов Т. Телевидение жэриялылық куралы. Нөкис, Қарақалпақстан, 1989; Жумамуратова М. Сөз мәржанын дизгенлер. Нөкис, Қарақалпақстан, 1992; Қожықбаева З. Өзбекстан журналистикасында жадидшилиқ. Нөкис, ҚМУ, 2002; Бекбаўлиев Д. Мен редакциядан. Нөкис, Қарақалпақстан, 1993; Палъанов Б. Радиожурналистика тийкарлары. Нөкис, ҚМУ, 2006; Абдимуратов А. хэм басқалар. Қарақалпақстан фотожурналистикасы тарийхынан. Нөкис, ҚМУ, 1999.

an'lawda, ha'zirgi zaman web-jurnalistikasi` boyi`nsha bosli`qti` tolti`ri`wda a'hmiyetke iye.

Jumi`sti`n' na'tiyjelerinen:

- qaraqalpaq baspaso`zi ha'm online jurnalistikasi`na arnalg'an ilimiy miynetlerde qosi`msha derek si`pati`nda;

- joqari` woqi`w wori`nlari`nda jurnalistika qa'nigeliginde ta'lim ali`p ati`rg'an studentlerge hazirgi zaman jurnalistikasi` ha'm Internet jurnalistikasi` teoriyasi`n u'yrengende ha'm usi` bag'darda ilimiy jumi`slar ali`p barg'anda, jan'a sabaqli`q ha'm oqi`w-qollanbalar tayarlawda;

-universitetin' jurnalistika ha'm informatika qa'nigeliklerinin' studentleri ushi`n arnawli` kurslar oqi`ti`wda, arnawli` seminar jumi`slari`n o'tkeriwde paydalani`w mu'mkin;

- g'a'rezsizik ji`llari`ndag'i` Qaraqalpaqstan baspaso`zi tariyxin' jazi`wda;

-joqari` oqi`w ori`nlari`nda pitkeriw qa'nigelik jumi`slari`n, magistrlik dissertatsiyalardi`n jazi`wda qollanba etip paydalani`w mu'mkin.

**İlimiy jumi`sti`n' strukturasi`.** Jumi`sti`n' temasi`, woni`n' maqseti ha'm wazi`ypalari` woni`n' quri`li`si`n payda etedi. Wol kirisiwden, u'sh baptan, juwmaqtan, paydalang'an a'debiyatlar diziminen ibarat.

Kirisiwde temani`n' aktualli`g'i`, ilimiy jan'ali`g'i`, a'meliy a'hmiyeti, pedagogikali`q, teoritikali`q bazalari`, problemani`n' izertleniw da'rejesi belgilengen ob'ekt, predmet ha'm maqset wazi`ypalarg'a toqtali`p wo'tiledi.

Jumi`sti`n' ja'miyetshilik di`qqati`nan wo'tiwi. Jumi`sti`n' mazmuni` ha'm juwmaqlari` respublikami`zda wo'tkerilgen xali`q arali`q ilimiy-teoriyali`q konferentsiyalardi`n' materiallar toplami`ndag'i` ha'm baspasozdegi bayanatlarda sa'wlelendirilgen.

1-Bap. “Qoraqalpog’iston tongi” gazetasi`nda tematikali`q rubrikalar

1.1. Gazeta tariyxi, tematikasi` ha`m rubrikalari`

Biz u`yreniw obekti yetken “Qoraqalpog’iston tongi” gazetasi`ni`n` sho`lkemlestiriwshisi Qaraqalpaqstan Respublikasi` Joqari` Ken`esi ha`m Qaraqalpaqstan Respublikasi` Ministrler Ken`esi boli`p tabi`ladi`. Gazetani`n` bas redaktori` Gulistan Annaqilicheva, basi`li`m ushi`n juwapker Farxod Ibadullaev boli`p yesaplanadi`.

“Qoraqalpog’iston tongi” – ja`miyetlik - siyasiy gazeta. Gazeta 1992-jil`di`n` 25-iyunnan baslap shi`g`a baslag`an. 2010-jil` 31-martta Qaraqalpaqstan Baspaso`z ha`m ma`limleme agentliginde 01-057 – sani`menen dizimga ali`ng`an. Ko`lemi 2 baspa tabaq. Gazeta ha`ptesine 1 ret wo`zbek tilinde basi`p shi`gari`ladi`.

«Qoraqalpog’iston tongi» ha`m woni`n` qosi`mshalari` bolg`an «Qaraqalpaq a`debiyati`», «Gu`layi`m» gazetalari` arqali` ga`rezsizlik ji`llarda Qaraqalpaqstandag`i` ekonomikali`q-ja`miyetlik tarawlardag`i` wo`zgerisler, reformalar na`tiyjesi, awi`llari` turmi`si, arami`zdag`i` pidayi` adamlar, jaslarg`a beriletug`i`n imkaniyatlar, innovacion joybarlar, jan`ali`qlar si`patlamasi`, qa`diriyatlari`mi`z, ruwxiyli`q, ma`deniyat, a`debiyat, ja`h`an xali`qlari` a`debiyati`, hayal-qi`zlardi`n` wo`mirindegi worni` tuwrali` barli`q mag`li`wmatlar beriledi.

“Qadriyat” rubrikasi`nda Hidoyat Ahmedovti`n` “Muqaddas madaniyat dargohi” degen maqalasi` ja`riyalang`an.¹ Wonda Qaraqalpaqstanni`n` ulli`perzentleri A`met Shamuratov ha`m Ayi`mxan Shamuratova, wolardi`n` xi`zmetleri jo`ninde jazi`lg`an.

“Yaxshi xabar” rubrikasi`nda bolsa, respublikada ju`z berip ati`rg`an jan`ali`qlar tuwrali` so`z yetip baradi`.

“Tibbiyot” rubrikasi`n da materiallar kop` beriledi.

Gazetani`n` tematikali`q wo`zgesheligin belgileytug`i`n belgilerdin` biri ha`r ji`ldi`n` ati` menen jan`a rubrika beriledi. Ma`selen, “2013-yil – Obod turmush yili” dep atalg`an rubrika payda boldi`. Ma`selen, O`zbekistan Qaharmani`, Qaraqalpaqstan Respublikasi` fermerler ken`esi basli`g`i` Sa`rsenbay Seytnazarovtin` “Vazifalarimiz ko`p, ovullarni obod qilish, xalqimiz turmushini farovon qilish yo`lida samarali mehnat qilaveramiz”¹ degan maqalasi` da usi` rubrika asti`nda berilgen.

Gazeta tematikali`q jaqtan jantasqanda waqi`tqa, sa`nege itibar qaratadi`. Mi`sali`, 14 yanvar – O`zbekistan Respublikasi` Quralli` ku`shleri bayrami` mu`nasibeti menen bir neshe materiallar jazi`ldi`. Gazetani`n` bas redaktori`, Qaraqalpaqstan xali`q shayi`ri` Guliston Matyaqubovanin` “Tug`ilgan yerga muhabbat”¹ bas maqalasi` ja`riyalang`an.

Wonda avtor publicistikali`q fikirleri menen birge wo`zinin` qosi`q qatarlari`n da keltiredi.

Gazetada yen` ko`p beriletug`i`n rubrikalardi`n` biri “Iqtisodiyot odimlari” dep ataladi`.

Sunday-aq, basqa gazetalarda ushi`raspaytug`i`n “Hafta xabarlar” degan kolonka bar. Woni`n` wo`zi bir neshe rubrikalarg`a iye:

- 1) “Bandlik”,
- 2) “Salomatlik”,
- 3) “Tadbirkorlik”,
- 4) “Yangi korxona”,
- 5) “Qurilish”

Bul xabarlar respublikami`zdag`i` basqa gazetalardan ali`p tayarlang`an. Al, gazetadag`i` “Sport. Sport. Sport. Xabarlar”<sup>1</sup> degan kolonkadagi` materiallar Internetten ali`ng`an. Wonda www.olam.uz sayti`nan ali`ng`an materiallar tiykari`nda tayarlang`an.

Tematikali`q jaqtan “Nuqtai nazar” rubrikasi` da ko`pshilik waqitta auditoriya na`zerine tu`sip kiyati`r. “Yo`lkira va yo`nalishlar”¹ degan jurnalist

G'ayrat Otajanovti'n` maqalasi` mine usi` rubrika asti`nda berilgen. Wonda avtor No`kis qalasi`ndag`i` kishi taksi aydawshi`lardi`n` jol haqi`lardi` wori`nli`-wori`nsi`z ko`terip jiberip ati`rg`ani`n so`z yetedi.

“Qoraqalpog`iston tongi” gazetasi`nda “Yerkin Qaraqalpaqstan”, “Qaraqalpaqstan jaslari” ha`m basqa tarawli`q gazetalarda ko`p ushi`raytug`i`n “Ji`nayat ha`m jaza”, “Qarar ha`m woni`n` wori`nlani`iwi” siyaqli` rubrikalar bar. Wolardag`i` materiallar birdey mazmunga`a iye yekenin atap wo`tiw wori`nli` dep woylaymi`z.

“Gazetada bosilmadi, ammo chora ko`rildi” degen rubrikada tematikali`q wo`zgesheligin ko`rsetedi.¹

“Bugun mahalla yoki qishloq fuqarolar yig`ini faoliyati zamirida ko`plab xayrli ishlar qatorida aholining turli ijtimoiy guruh va qatlamlari manfaatlarini himoya qilishdek, ezgu maqsad ha`m o`z ifodasini topgan. Demak, o`z-o`zidan ayonki, mahalla yetakchisi zimmasiga adolat va mehr-muruvvatga yo`g`rilgan mas`uliyatli vazifalar yuklangan.

Yaqinda tahririyatimizga Amudaryo tumani “Kuyukko`pir” ovul fuqarolar yig`ini “Qizilcholi” mahallasida istiqomat qiluvchi Muzaffar Bozorbaevdan shikoyat xati keldi. Besh kishilik oila sohibi M.Bozorbaev xatida yozishida, u fuqarolar yig`ini hududidagi “Yerimbet muallim” fermer xo`jalig`ida ishlar ekan. Turmush o`rtog`i hech qayerda ishlamaydi, bola tarbiyasi bilan band. “Uyim ta`mirlanmagan.

Oilamda yetishmovchilik ko`p. Mahalla qo`mitasidagilar yordam puli tayinlash u yoqda tursin, 8 oylik qizchamga nafaqa puli ham berishmayapti”, deb tahririyatdan yordam so`ragan.”¹

Gazetada a`debiy shi`g`armalar ju`da` az beriledi, ko`binshe klassik shayi`rlar do`retpelerinen u`zindiler beriledi. Ma`selen, “Bobur ijodidan namunalar” gazetani`n` “14-fevral Zahiriddin Muhammad Bobur tavallud topgan kun” degen rubrika asti`nda berilgen. “Mutafakkir shoir, tarixchi, shoh

va sarkarda” degen Sayyora Aminovani`n` maqalasi` izinde ja`riyalang`an. Gazeta 14 yanvar ku`ni jaqri`qqa shi`qqan.

Tematikali`q jaqtan ali`p qarag`anda, gazetada siyasiy temadag`i` maqalalar ko`p beriledi. “Ayol sog`lom bo`lsa, oila mustahkam va obod bo`ladi” degen temadag`i` do`retpeni Nazira Matyoqubova jazg`an. Wol Oliy Majlis Ni`zamshi`li`q palatasi` deputati` bolg`anli`qtan bir qansha siyasiy faktlerdi, jeke pikirlerdi keltirip wo`tedi. “Tibbiyot sohasiga oid qonunchilik bo`yicha elektorat vakillari va partiyamiz a`zolarining bilimini mustahkamlash ayniqsa, xotin-qizlar va yoshlar orasida tushuntirish-targ`ibot ishlarini kuchaytirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Shuningdek, sohaga oid qonun hujjatlari ijrosini, mamlakatimizning chekka hududlarida ayollar salomatligini muhofaza qilish borasidagi ishlarini o`rganish, bu borada jamoatchilik nazoratini kuchaytirish, joylarda sifatli tibbiy xizmat ko`rsatish bilan bog`liq muammolarni hal qilishga ko`maklashish partiya tashkilotlarimiz, xalq deputatlari mahalliy kengashlaridagi deputatlik guruhlarimiz zimmasiga a`lohida mas`uliyat yuklaydi”.¹ “Partiya hayoti” rubrikasi`nda bolsa, tek te jurnalistlerdin` g`ana yemes, al Qaraqalpaqstan xabar agentliginin` de ra`smiy xabarlarini beriledi.

Huqiq temasi da gazetadag`i` yen` ko`p beriletug`i`n temalardi`n` biri. Huqiq tarawi` xi`zmetkerlerinin` insanalardi`n` huquqiy sawatli`li`g`i`n artti`ri`wdag`i` ha`reketleri yamasa usi` tarawda islenip ati`rg`an jumi`slar jo`ninde maqalalar turaqli` berilip bari`ladi`.

“Huquqiy darslar” degen rubrika asti`nda qa`nigelerdi`n` ma`sla`ha`tleri beriledi: “Transport vositasini qaytarib olib chiqish to`g`risidagi majburiyatnoma haqida nima bilasiz?”<sup>1</sup> degen materialda Qaraqalpaqstan Respublikasi` Baji`xana bo`limi g`alaba xabar qurallari` menen baylani`slar topari` xi`zmetkeri S.Abdirimov qalay yetkende adamlar wo`z huqi`qlari`nan paydalani`w kerekligin atap keltiredi.

“Huquqiy darslar” rubrikasi`nda “Uy joydan foydalanish huquqi bo`lmasa...” degen material soraw juwap formasi`nda jazi`lg`an. Sebebi,

auditoriya menen baylani's jasaw ha'zirgi pressani'n basli' wazi'ypalari'n'i'n biri. Gazeta woqi'wshi'si A.Jaqsi'muratov "Jiyanim o'z kvartiramga uy-joydan foydalanish huquqisiz ro'yxatdan o'tkazmoqchi edim. Shu masala bo'yicha notariusga borsam, u yerdan pasport bo'limiga yuborishdi. Bo'limdagilar menga yordam berishdan bosh tortib, shusiz ham ishlari ko'pligini aytishdi. Uni odatiy tarzda ro'yxatga qo'yishga majbur bo'ldim. Jiyanimga ishonsam-da, bari-bir ehtiyot shart. U uy-joydan foydalanishga da'vo qilishi mumkinmi? Uni bu huquqdan mahrum qilish uchun qayerga murojaat qilsam bo'ladi?

Javob: - O'zbekiston Respublikasi uy-joy kodeksinin 32-moddasiga ko'ra, hozir jiyaningiz mulkdor huquqi asosida sizga tegishli bo'lgan uy-joyda yashash va undan foydalanish huquqiga ega."¹

"Tadbirkorlik sohasidagi imtiyoz va kafolatlar xalqimiz farovonligini oshirishga xizmat qiladi" degen maqala da "Huquqiy darslar" rubrikasi'nda basi'lg'an. Woni'n' avtori O'zbekistan Respublikasi' Bas prokuraturasi' qasi'ndag'i' departament qa'nigesi Karimbay Qalniyazov boli'p, wol jergilikli mi'sallar menen bolg'an waqiyalar tiykari'nda jazadi'.¹

"Qishloq xo'jaligi" rubrikasi' da gazetani'n basli' tematikasi'n quraydi'. "Sohadagi islohotlar fermerlik harakati rivoji uchun" atamasi'ndag'i' materialdi' sa'wbet formasi'nda jazg'an. Avtori' gazeta xabarshi'si G'ayratjon Otajanov Qaraqalpaqstan Respublikasi' awi'l ha'm suw xojali'g'i' ministr wori'nbasari' Woralbay Mambetlepesov penen gu'rrin'lesken.¹

Awi'l xo'jal'ig'i' temasi' tek te bir rubrika asti'nda yemes, al basqa da rubrikalarda beriledi. "Texnika ta'miri" rubrikasi' menen de beriledi.

Medicina temasi' "Shifokor maslahati", "Tibbiyot" rubrikalari'nda so'z yetiledi.

"Qaror va ijro" rubrikasi'nda da tematikali'q jaqtan materiallardi' ushi'rati'wg'a boladi'. Wonda O'zbekistan Respublikasi' Prezidentinin', Ministrler Kabineti ha'm Qaraqalpaqstan Respublikasi' Ministrler Ken'esi

shì'garg`an qararlari`ni`n` is ju`zinde wori`nlani`w bari`si` so`z yetiledi. Sonday materiallardì`n` biri “Til bilgan – el biladi” dep ataladi`.¹

Wonda bi`layi`nsha baslanadi`: “O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 10 dekabrda qaratilgan “Chet tillarni o`rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to`g`risidagi” qarori asosida ta`lim tizimi muassasalarida samarali ishlarni amalga oshirishga kirishildi. Berdaq nomidagi Qoraqalpog` davlat universiteti qoshidagi Bo`ston akademik litseyida ham xorijiy tillarni o`rgatish borasida barchaga ibrat bo`ladigan ishlar amalga oshirilmoqda. Bugungi kunda akademik litseyda 948 nafar yigit-qiz fan sirlarini chuqur o`zlashtirmoqdalar. Bu yerda o`qituvchilarga xorijiy tillardan ingliz va frantsuz tillari o`rgatilayotir. Ularga 8 ta ingliz tili va 3 ta frantsuz tili fani o`qituvchilari tahsil berishadi.”

Basqa gazetalarda ushiraspaytug`i`n “Agromaslahatxona” rubrikasi`nda gazeta woqi`wshi`lari`na yemes, al diyxanlarg`a, yegin yegiwshilerga ken` ma`sla`ha`tler berilgen. “Tomorqaning har bir qarich yeridan unumli va to`g`ri foydalanish – mo`l hosil yetishtirish hamda yaxshi daromad olish garovidir. Ko`pchilik qishning o`rtasidanoq karam ko`chatini parvarishlab, kartochka tugunaklarini undirishga kirishadi. Albatta, bunda sizga mutaxassislarning ba`zi tavsiyalari asqotishi mumkin.”¹

Hayal-qi`zlar temasi` arnawli` basi`l`imda so`z bolsa da, gazeta betlerinde hayal-qi`zlar temasi` 8 mart hayal – qi`zlar bayrami` qarsan`i`nda arnawli` tu`rde sa`wlelenedi. “Xush kelibsan, nafosat bayrami – 8 mart!” degan tema asti`nda su`wretli reportaj berilgen. Sonday-aq, O`zbekiston Respublikasi` Prezidenti Islam Karimovti`n` “O`zbekiston xotin-qizlariga bayram tabrigi” berilgen. “Hayot quvonchi, oila tayanchi - ayol”, “Mamlakatimizni modernizatsiya qilish jarayonida xotin-qizlarning ishtiroki kengaymoqda”, “Ishlarimiz yanada faollashadi”, “Mustahkam oila jamiyat poydevori”, “Bugunning ayoli” degan materiallar hayal-qi`zlar temasi`na bag`i`shlang`an.

Shayi'r Baxtiyor Genjemurotovti'n' "Agar sen bo'lmasang... 8 mart bayramida qizlarga bag'ishlov" degen atamadag'i' qosi'g'i' ja'riyalang'an.

"Mulohaza" rubrikasi'ndag'i' "Katta bozordagi kichik muammolar" degen maqalada ja'miyetlik pikir tuwdi'ratug'i'n ma'sele ko'terilgen. "Mening tarozim to'g'ri" degen tema astinda berilgen material dep baslanadi': "Sotuvchida ham tarozi, xaridorda ham! Bunga sabab, bugungi kunda qaysi bozorga bormaylik, taroziga tortiladigan biron bir narsa oladigan bo'lsak, sotuvchi o'z molini maqtashdan oldin albatta: "to'g'ri tarozi" – olabering aka! – deydi. Yana qo'shib qo'yadi: - Boshqalarniki arzon bo'lgani bilan ular tarozidan urib qoladi, yuz so'm arzon olaman deb, olgan ikki kilo olmangizdan ikki yuz gramm kam chiqsa bormi, naqd besh yuz so'm yutqazasiz!"¹

Bilimlendiriw temasi da gazetadag'i' basli' a'hmiyetli temalardi'n' biri yesaplanadi'. "Xalq ta'limi" rubrikasi'nda bilimlendiriw tarawi'ndag'i' jan'alani'wlar, wo'zgerisler jo'ninde pikir ju'rgiziledi. "Xalq ta'limi tizimini rivojlantirish – mamlakat taraqqiyotining muhim omili" degen UzA xabari', M.Xabibullaev "Bo'lajak san'atkorlar" degen maqalasi' su'wretleri menen berilgen.

"Ta'lim to'g'risida"gi qonun, Kadrlar tayyorlash milliy dasturi va Maktab ta'limini rivojlantirish Davlat umummilliy dasturini hayotga tatbiq qilish davomida zamon talablariga javob beradigan, barcha jabhalarda mamlakatimizni izchil rivojlantirishni ta'minlash shart-sharoitlariga mos keladigan, butun dunyoda e'tirof etilgan noyob uzluksiz ta'limning milliy modeli yaratildi. Mazkur tizimning samarali faoliyat ko'rsatishi uchun zarur mustahkam moddiy-texnik baza shakllantirildi, malakali pedagog kadrlar. tayyorlandi, yangi davlat ta'lim standartlari va o'quv-uslubiy adabiyotlar ishlab chiqildi."¹

Bilimlendiriw tarawi'na tiyisli ja'ne de "Ma'naviyat" rubrikasi' da gazetada tez-tez beriledi. "Yutuqlar garovi" atamasi'ndag'i' O.Zaripovti'n' maqalasi' mine usi' talaplarga juwap beredi.¹ "Chindan ham, mustaqillik milliy

madaniyatimiz tarixini o'rganishga, uning chuqur tarixiy ildizlarini, shakllantirish bosqichlari va xususiyatlarini ochib berishga sharoit yaratadi. Bugun boy va betakror milliy ma'naviy merosimizni o'rganish, barkamol avlod tarbiyasida muhim o'rin egallamoqda."

Ma'halle temasi da gazeta betinde turaqli tu'rde berilip kelinbekte.

Gazetani'n websayti'ndag'i materillar wo'zinin mazmun jagi'nan gazetani'n qag'az verciyasi'nan wonsha ko'p ayri'qshalanbaydi'. Biraq, woni'n qag'az verciyasi'nan wo'zgeselikleri de ushirasadi'.

Sonli'qtan jumi'si'mizdi'n usi' bo'liminde biz solarg'a toqtap wo'tpekshimiz.

Bul su'wrette gazetani'n web sayti'ndag'i ko'rinis berilgen. Wonda Qaraqalpaqsran Respublikasi'ni'n simbolli'q belgileri' tu'sirilgen. Uzaqтан ati'p kiyati'rg'an nurlar gazeta atamasi' menen sa'ykes keledi. Biz bunnan da tematikali'q wo'zgesheligin seziniwimizge boladi'.

Gazetani`n`menyusi` da basqa gazetalardan wo`zgeshelenedi. Ma`selen, rubrikalar menyusi`nda tek te rubrikalardi`n` atlari` yemes, al wolardi`n` tematikali`q wo`zgesheligine say ishki bo`limleri de berilgen.

Ma`selen, “Siyosat” rubrikasi`nda berilgen “Tubi bir, shoxasi ming” (www.qqtongi.uz, 04.04.2014) degen materialda gazetani`n` siyasiy-ja`miyetlik gazeta yekeninen da`rek beredi. Wonda siyasiy jamiyetlik tema so`z boladi`.

“Yurtimizning boyliklari ko`p, lekin bizning eng katta boyligimiz, eng yuksak qadriyatimiz — jamiyatimizda hukm surayotgan tinchlik, millatlararo do`stlik va hamjihatlikdir. O`zbekistonda tinchlik — osoyishtalikda bahamjihat yashayotgan 120 dan ortiq millat va elatlar birdamligining uzoq tarixiy ildizlari mavjud. Ming yilliklar mobaynida Buyuk Ipak Yo`lida bo`lgan mamlakatimiz savdo-sotiq, madaniyat, ilm-fanning markazi ham sanalgan. Bag`rikenglik, mehmondo`stlik, o`zga xalqlar madaniyati va dinini hurmat qilish, xushmuomalalik, mehr-oqibat kabi ijobiy fazilatlar har tomonlama shakllangan.” dep baslaydi` avtor.

«Qadimiy diyorumizda asrlar davomida turli madaniyat va tsivilizatsiyalar yonma-yon yashab kelgani, bu esa bag`rikenglik, tinchlikparvarlik, saxovat va

saxiylik fazilatlari bilan ajralib turadigan xalqimizning o'ziga xos mentaliteti shakllanishida muhim ahamiyat kasb etgani shubhasiz.

Bu nafaqat noyob o'ziga xoslik, balki ahamiyati va mohiyati jihatidan har birimiz uchun bebaho bo'lgan g'oyat katta boylikdir. Bir tomondan xalqlarning o'ziga xosligi va betakrorligini saqlash uchun, boshqa tomondan - tarixan shakllangan qadimiy milliy madaniyatlar, san'at va xalq ijodiyoti, yuz yillar davomida tarkib topgan milliy an'ana va urf-odatlarining o'zaro yaqinlashuvi va bir-birini boyitishi uchun, mamlakatimizda yashayotgan turli millat va elat vakillari o'rtasida o'zaro hamjihatlik va hurmat muhitini qaror toptirish uchun ochilayotgan imkoniyatlarning nechog'li yuksak ahamiyatga ega ekanini ham alohida ta'kidlashimiz lozim» degan edi Prezidentimiz.”

Gazetani`n` bas redaktori` ta`repinen jazi`lg`an bul publicistikada negizinen adamlardi`n` siyasiy sawatli`li`g`i`n joqari`lati`wg`a qarati`lg`an. Keleshekke isenim payda yetiw menen sheklenbey, jaqsi` jasaw ushi`n ko`p imkaniyatlar bar yelde jasap ati`rg`ani`n keltiredi. Rasi`nda da bunday siyasiy temadag`i` materiallar ko`pshilikke unamli` ta`sir yetedi, wo`ytkeni, barli`q adamlar siyasiy turmi`s haqqi`nda ko`p bilmeydi, yamasa siyasiy temadag`i` materiallardi` wonsha ko`p woqi`maydi`. Sonli`qtan publicisttin` usi` maqalasi`n woqi`w arqali`, a`piwayi` yetip tu`sindirip bergen waqi`yalar, ku`ndelikli turmi`stan ali`ng`an mi`sallar woqi`wshi` sanasi`na tez ha`m na`tiyjeli ta`sir yetedi. Material avtori`ni`n` tabi`si` da usi`nda dep bilemiz. Buni` biz avtordi`n` mi`na qatarlari`nan da ug`i`p alami`z:

“Qoraqalpog’iston Respublikasi Konstitutsiyasiga ham bag’rikenglik tamoyili kiritilgani, Konstitutsiyaga muvofiq millatidan qat’iy nazar, mamlakatda yashayotgan barcha O`zbekiston fuqarolari tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, jinsi, jamiyatdagi mavqeidan qat’iy nazar, bir xil huquq hamda majburiyatlarga ega va qonun oldida bir xilda javobgar ekanligi fikrimizning dalilidir.

Ikkinchidan, millatlar takomili va ravnaqiga keng imkoniyat yaratilgan. Shuning natijasi o'laroq, yurtimizdagi turli millat vakillari mustaqillikni mustahkamlash, huquqiy-demokratik davlat qurish, fuqarolik jamiyatini barpo etish, iqtisodiy, ijtimoiy sohalardagi islohotlar samaradorligini yanada o'ttirishga munosib hissa qo'shmoqdalar.

O'z tili, madaniyati, san'ati, milliy hunarmandchiligi, urf-odat va an'anasiga ega bo'lgan millatlarning bunday qadriyatlarini asrash, takomillashtirish, bag'rikenglik tamoyili asnosida millatlararo bir-birini tushunish, hamkorlik va hamjihatlik fazilatlarini asrab avaylash, har bir fuqaroning eng muqaddas burchi sanaladi. Yurtimizda bag'rikeng xalqimizning turmush tarzi, dunyoqarashi, fikrlashi, odat va an'analari ham bir — biriga o'xshash. Bu o'xshashlik ularning do'stlik aloqalarini birlashtirib mehr oqibat fazilatlarini ulg'aytiradi. Har bir millat vakillari bir-birining madaniyatini hurmat qiladi. O'zaro hamkorlikda mehnat qilib mamlakatimiz ravnaqiga munosib hissa qo'shadi.”

Avtor yelimizde ju'rgizilip ati'rg'an reformalardi'n` negizi xali`qlar ha`m milletler arasi`ndag`i` dosli`qta yekenin ayri`qsha atap wo`tedi:

“Qoraqalpog'istonda qoraqalpoqlar, o'zbeklar, qozoqlar, turkmanlar va juda ko'p boshqa millat vakillari qadim-qadimdan birga yashab kelmoqdalar. O'zbek, qozoq, turkman, rus tilida ta'lim beradigan maktablar ishlab turibdi. Ularning bilim olishlari, mehnat qilishlari uchun barcha imkoniyatlar yaratilgan. Barcha millat vakillaridan respublikamizda fan doktorlari, nomzodlari yetishib chiqmoqda. Shuningdek adabiyot, san'at sohasida va boshqa sohalarda ular o'z iste'dodlarini yuzaga chiqarish imkoniyatlariga egalar.

Jurnalist milliy u'rp-a`det da`stu`rlerge de itibar qaratip mi`naday dep keltiredi:

“Shuningdek, Qoraqalpog'istonda barcha millat vakillari azal-azaldan bir-biri bilan og'a-ini, do'st-birodar, quda-anda. Xalqimizning “Qudachilik — ming yilchilik” degan dono gapi shu yurtda yashovchi xalqlarning umriga timsol. To'yda, marakalarda, yaxshi-yomon kunlarda hech kim bir-birining

millati to'g'risida o'ylagan emas, quvonchiga quvonib, qayg'usiga qayg'urish ularga jon bilan, qon bilan kirgan desam yanglishmayman.

Maqala temasi` ko`pshilik waqta avtordi`n` tema tan`law sheberliginen kelip shi`gadi`, geypara avtorlar maqalani`n` uli`wma mazmuni`nan kelip shi`g`i`p tema tan`laydi`, bazi`lar tekst ishindegı so`zlerdi isletedi. Biz analiz yetken maqala avtori` O`zbekistan Qaharmani`, xalq shayi`ri` İ.Yusupovti`n` qosi`g`i`n keltirip, sonnan tema qoyg`an:

“Jayhun yoqasida o'skan boyterak,

Tubi bir, shoxasi ming bo'lar demak”.

Qaraqalpaqstan obrazin ashi`p beriw ushi`n bul ma`kandag`i` belgili adamlar haqqi`nda pikirler ju`rgizedi. Ma`selen, Qaraqalpaqstandag`i` qazaq milleti' wa`kili Ag`atay Adilov, Qaraqalpaqstandagi` jasawsh`i` tu`rkmen millet wa`kili To`rtko'l rayoni` “Kelteminar” awi`li`nan wo`qi`ti`wshi` Sadulla Tag'anmuratov, awi`l xojali`g`i` tarawi`nan Bayramqilich Dadabaev haqqi`nda so`z yetedi.

Avtor materialdi` “9-aprelda xalqimiz Qoraqalpog'iston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilingan kunni keng bayram qiladilar. Bu bayram albatta xalqlarimiz do'stligi, hamjihatligi, birodorligini ta'minlovchi Konstitutsiyaga asos solinganligi bilan ham ulug'vordir.” dep juwmaqlaydi`. Maqala siyasiy faktler menen ashi`ldi, juwmaqta ja`ne siyasiy fakt keltiriledi. Bundag`i` sheberlik gazeta woqi`wshi`si` iygiligi ushi`n xi`zmette ko`rinedi. Sebebi, gazetani` u`lken de, kishi de woqi`ydi`.

Web sayttagi` “Siyasat” temasi`ndag`i` materiallardı`n biri “Evropaga yuk tashiladi”<sup>11</sup> dep ataladi`. Wonda siyasiy tema, yag`ni`y O`zbekistanni`n` sirtqi` siyasati` so`z yetiledi.

Bilimlendiriw tarawı na tiyisli ja`ne de “Ma`naviyat” rubrikasi` da gazetada tez-tez beriledi. “Yutuqlar garovi” atamasi`ndag`i` O.Zaripovti`n` maqalasi` mine usi` talaplarg`a juwap beredi.<sup>1</sup> “Chindan ham, mustaqillik milliy madaniyatimiz tarixini o`rganishga, uning chuqur tarixiy ildizlarini, shakllantirish bosqichlari va xususiyatlarini ochib berishga sharoit yaratadi. Bugun boy va betakror milliy ma`naviy merosimizni o`rganish, barkamol avlod tarbiyasida muhim o`rin egallamoqda. “Mustaqillik yillarida mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish va mazkur sohada faoliyat yuritayotgan insonlarni moddiy hamda ma`naviy jihatdan qo`llab-quvvatlashga alohida e`tibor qaratilmoqda.

Buni birgina To`rtko`l tumanidagi “№115 To`rtko`l avtokorxonasi” mas`uliyati cheklangan jamiyati misolida yaqqol ko`rishimiz mumkin.

Tumandagi mazkur avtokorxonadan ayni kunlarda qo`shni Beruniy, Ellikqala tumanlari, poytaxtimiz Nukus shahri va qo`shni Xorazm viloyatining Urganch shahri hamda Xazorasp tumaniga, qolaversa, mamlakatimiz markazi Toshkent shahriga yo`lovchi tashish avtobuslari muntazam qatnovi yo`lga qo`yilgan. Bu borada ishlab topilgan mablag` esa tuman mahalliy byudjetiga oyiga millionlab so`m daromad kiritmoqda.

Yaqinda mazkur avtokorxonada mamlakatimiz shimolida birinchi bo`lib Xalqaro yo`nalishda avtotashuvchilar assotsiatsiyasi To`rtko`l bo`limi tashkil etildi.

1.2. Gazetani`n` Internettegi websayti: menyular ha`m gazeta qosimshalari`

“Qoraqalpog`iston tongi” gazetasi` wo`zinin` Internettegi websayti`na da iye basi`li`m. Wol bul ta`repinen de basqa respublikali`q gazetalarg`a sali`sti`rg`anda a`hmiyetli wori`ng`a iye¹¹

www.qqtongi.uz 27.03.2014

Endilikda avtokorxonada hozirgi kunda mavjud bo'lgan ikkita "MAN" yuk mashinasi bilan mustaqil davlatlar hamdo'stligi tarkibidagi barcha mamlakatlar, birinchi navbatda Rossiya va uning viloyatlari va shaharlariga, Boltiqbo'yi Respublikalari hamda Evropa davlatlariga sanoat, qishloq xo'jaligi, oziq-ovqat mahsulotlari va boshqada yuklar tashuvi yo'lga qo'yiladi.

Mazkur bo'limda ichki imkoniyatlar hisobga olinib, xalqaro yo'nalishda qatnashga moslashgan yana ikkita "MAN" yuk mashinasi kreditga olinib, ishga qo'shilishi mo'ljallanmoqda. Bu bilan qo'shimcha 10 ta yangi ish o'rni yaratiladi."

Bul ju'da u'lken bolmag'an materialda xali'q arali'q qari'm-qatnas ma'selesi so'z yetiledi. Qi'sqali'q Internet jurnalistikasi'ndag'i' wo'zgeshelik. Sebebi, monitorda wo'qi'g'an woqi'wshi' ken' ko'lemdegi tekstiti woqi'p woti'rmaydi'. Sonli'qtan da, bul material gazetani'n' websayti'na kirgen 572 vizitor¹² ta'repinen woqi'lg'an.

"Qo'ng'iro't soda zavodi qoshida tikuvchilik tsexi faoliyat ko'rsatmoqda"¹³ degen maqalada Qaraqalpaqstan Respublikasi'ndag'i' reformalarg'a toqtaladi'. Tematikali'q jaqtan bul ekonomika temasi'na tuwra keledi.

"Ushbu tsexga Xitoy davlatida ishlab chiqarilgan 29 dona zamonaviy tikuv uskunalari o'rnatilgan. Bu yerda jami 40 nafar xotin-qizlar mehnat qilmoqda. Ishchilardan 11 tasi kasb-hunar kollejlarini bitirgan yoshlar hisoblanishadi. Hozirda tikuvchilik tsexida asosan zavod ishchilari uchun qo'lgoplar, ish kiyimlari va yotoqxona anjomlari ishlab chiqarilmoqda.

Tsex rahbari Genjegul Kamalatdinovanning ta'kidlashicha, mahsulot ishlab chiqarish uchun matolar Xorazm viloyatidagi «Urganch-Baxmal» mas'uliyati cheklangan jamiyatidan shartnoma asosida olib kelinmoqda.

Tsex ishchilari kelgusida «Elobod» shaharchasidagi umumta'lim maktablari o'quvchilari uchun maxsus kiyimlar tayyorlashni rejalashtirgan."

¹² Bul kirip keliwshi degen ma'nisti bildiredi.

¹³ www.qq.tongji.uz 27.03.2014

Material biz visitor bolg`an payi`tta 378 ma`rte woqi`lg`an yeken.

“Malakali mutaxassislar”¹⁴ degen materialda jaslar temasi` so`z boladi`”

“Beruniy yengil sanoat kasb-hunar kollejida bugungi kunda 8 ta mutaxassislik bo`yicha 1 ming 186 nafar o`quvchi tahsil olmoqda Ularga 60 nafar o`qituvchi va 17 nafar ishlab chiqarish ustasi ta`lim-tarbiya bermoqda.

Mazkur bilim yurtini bitirgan yoshlar asosan tumandagi yirik sanoat korxonalari — “Yog`gar” ochiq aksionerlik jamiyati, “Astera tekstil” mas`uliyati cheklangan jamiyati, “Beruniy paxta tozalash zavodi” aksionerlik jamiyatida ishlab kelmoqda.

O`tgan yili ushbu kasb-hunar bilim yurtini tugatgan yoshlardan 9 nafari oliy o`quv yurtlariga kirib, o`qishni davom ettirayotgan bo`lsa, qolganlari to`liq ish bilan ta`minlandi. Bu yil kollejni bitirayotgan o`quvchilarning bandligini ta`minlash maqsadida 109 korxona va tashkilot bilan uch tomonlama shartnoma tuzildi.” dep avtor jaslardi`n` jumi`s penen ta`miynlengenin keltiredi. Jaslar temasi` bolg`anli`qtan bul 549 ret woqi`lg`ani`, jaslardi`n` Internetten ko`p materiallar alatugi`n`i`n ko`rsetedi, dep woyleymi`z.

“Korxona imkoniyatlari kengaymoqda”¹⁵ degen materialda bolsa, tematikali`q jaqtan texnika ha`m texnologiya rajawlani`wi` so`z boladi`.

Buni tekst ishindegı shet yel terminlerinen de biliwge boladi`.

“Bundan ikki yil muqaddam Nukus shahrida zamonaviy elektr changyutgich ishlab chiqarish yo`lga qo`yilgan edi. Dunyoga mashhur «SAMSUNG Elektroniks» kompaniyasi va «White Machine Technology» qo`shma korxonasi hamkorligida amalga oshirilgan, qiymati 1 million 900 ming AQSh dollariga teng loyiha asosida faoliyat boshlagan ushbu korxona yiliga 100 ming dona changyutgich ishlab chiqarish quvvatiga ega.

¹⁴ www.qqtongi.uz 27.03.2014

¹⁵ www.qqtongi.uz 06.02.2014

E'tirof etish o'rinliki, o'tgan davr mobaynida korxonada mahsulot ishlab chiqarish hajmini oshirish borasida keng imkoniyatlar yaratildi, dep- jazadi` avtor.

“— Biz import o`rnini bosuvchi, xaridor didiga mos zamonaviy mahsulot ishlab chiqarishni ko`zlagan holda faoliyatimizni boshlagan edik, — deydi «White Machine Technology» mas`uliyati cheklangan jamiyat shaklidagi qo`shma korxonaning Nukus shahridagi «Elektronika» filiali rahbari Kozim Yaminov. — Quvonarlisi, bugungi kunda ana shu maqsadimizga erishayapmiz. Zero, korxona tashkil etilgan 2011 yilning oxirigacha, ya`ni 4 oyda 8178 dona changyutgich ishlab chiqarilgan, 2012 yilda 43,6 ming dona, yani 5 milliard 236 million so`mlikdan ziyod mahsulot tayyorlangani fikrimizning yorqin isbotidir. Bu, ish hajmining deyarli 5 barobarga oshganini bildiradi.

Ayni paytda ichki bozorga yetkazib berilayotgan mahsulotimizga talab kundan-kun ortib bormoqda.

Ta`kidlash o`rinliki, Prezidentimiz sovrini uchun har yili yurtimizda an`anaviy tarzda o`tkazib kelinayotgan «Tashabbus» ko`rik-tanlovida mazkur korxona o`tgan yili respublikamizdagi «Eng yaxshi innovatsion loyiha» yo`nalishi bo`yicha e`tirof etilib, g`olib bo`ldi.

E`tiborli jihati, ushbu istiqbolli loyiha asosida ishlab chiqarilayotgan zamonaviy mahsulot o`z xaridorini topdi.” dep juwmaqta material avtorin` yelimizde jaslardi`n`, uli`wma adamlardi`n` intellectual bilimne u`lken itibar berilip ati`rg`ani`n ayri`qsha atap wo`tedi. Bul maqala ken` ko`lemde bolg`anli`qtan wonsha ko`p ma`rte woqi`lmag`an. Bizge shekem 95 adam wo`qi`g`an.

«Biz–yagona oila farzandlarimiz!» ¹⁶ degen websayttag`i` materialda mi`naday mag`li`wmatlar berilgen:

“Nukus shahrida “Sog`lom bola tarbiyasida milliy qadriyatlarning o`rni va ahamiyati” mavzuida ilmiy- amaliy seminar bo`lib o`tdi

¹⁶ www.qq.tongji.uz 25.04.2000

Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, Madaniyat va sport ishlari hamda Adliya vazirliklari, "Mahalla" xayriya jamoat fondi, "Kamolot" yoshlar ijtimoiy harakati Qoraqalpog'iston Respublikasi kengashi, O'zbekiston musulmonlari idorasi vakilligi, "Tasviriy oyina" ijodiy uyushmasi Qoraqalpog'iston Respublikasi bo'limi hamkorligida tashkil etilgan tadbirda ta'lim muassasalari rahbarlari, mahalla faollari, imom-xatiblar va ommaviy axborot vositalari xodimlari ishtirok etdi.

Seminarda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi din ishlari bo'yicha qo'mita raisi O.Yusupov, Respublika Baynalminal madaniyat markazi direktori N.Muhammadiev, Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti tarix fakulteti dekani, tarix fanlari doktori, professor Ya.Abdullaeva va boshqalar so'zga chiqib, Prezidentimiz rahnamoligida yoshlarni ezgu g'oyalar atrofida birlashtirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularning orzu-intilishlarini ro'yobga chiqarish, sog'lom turmush tarzini qaror toptirish borasida amalga oshirilayotgan ishlarning samaralari haqida to'xtaldi.

Tadbirda "Yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash — dolzarb masala", "Sog'lom bola, sog'lom oila — sog'lom jamiyat", "Yoshlarni milliy-ma'naviy qadriyatlar ruhida tarbiyalash — sog'lom bola tarbiyasining muhim omili", "Mahalla — ko'p millatli ahil oila" mavzularida ma'ruzalar tinglandi."

Bunday materiallar gazetani n` qag`az varianti`nda "Seminar" rubrikasi`nda beriledi. Websaytta bunday rubrika joq yekenin atap wo`tpekshimiz. Material tek te 11 ret woqi`lg`an.

"Zamonaviy tibbiyot imkoniyatlari"¹⁷ degan material tematikali`q jaqtan medicina temasi`na say jazi`lg`an. Wonda mi`naday faktlerdi keltiredi:

"Yurtimizda sog'liqni saqlash tizimiga qaratilayotgan yuksak e'tibor tufayli mazkur soha bugungi kunda sezilarli darajada rivojlanishga yuz burdi.

¹⁷ www.qqtongi.uz 06.02.2014

Nukus shahrida faoliyat yuritayotgan Respublika ko'z kasalliklari shifoxonasida yo'lga qo'yilgan bir qator qulayliklar fikrimizni tasdiqlaydi.

Aytish mumkinki, zamonaviy talablarga javob bera oladigan mazkur shifoxona nafaqat davolash, balki tibbiyot sohasi yo'nalishida bilim olayotgan yoshlar uchun malaka oshirish markazi sifatida ham muhim ahamiyatga ega.

— Muassasamiz 80 o'ringa ega bo'lib, shuning 10 tasi bolalarga mo'ljallangan, — deydi shifoxona rahbari Galimjon Kulimbaev. — Shuningdek, Beruniy tuman tibbiyot birlashmasida ham ko'z kasalliklari uchun 15 o'rin ajratilgan. Bir yuz o'n besh kishilik jamoamizda 20 nafar shifokor, 43 nafar hamshira xizmat qilmoqda. Ularning aksariyati poytaxtimiz Toshkentda hamda bir necha xorijiy mamlakatlarda malaka oshirib kelishgan.

E'tiborlisi, shifoxonaning barcha bo'limlari zamonaviy tibbiy jihozlar bilan ta'minlanganligi bemorlarga sifatli xizmat ko'rsatishda muhim omil bo'lmoqda."

Materialdi' bizge shekem 95 vizitor woqi'p shi''qan. Bizden keyin de buni' woqi'wshi'lar bar boli'wi ta'biyyi. Sebebi, Internet jurnalistikasi'n'i'n' abzalli'g'i' usi'nda ko'rinedi.

Ma'halle temasi' da gazeta betinde turaqli' tu'rde berilip kelinbekte.

Sonday-aq, milliy da'stu'rler temasi' da gazetada tez-tezden berilip turi'ladi'. Bug'an mi'sal yetip, "Navro'z yarmarkasi'" degen materialdi' keltiriw mu'mkin boladi'.

"Navro'z bayrami kunlarida Nukus dehqon bozorida qishloq xo'jaligi yarmarkasi tashkil qilindi.

Unda Qoraqalpog'iston Respublikasidagi fermer xo'jaliklarida yetishtirilgan sifatli sabzavot, poliz, meva va chorvachilik mahsulotlari aholiga arzon narxda sotildi. Albatta, o'tkazilgan yarmarka shaharliklarga Navro'z umumxalq bayrami kunlarida yaxshi sovg'a bo'ldi.

— Bozorda sotuvchilarning aholiga savdo xizmatini ko'rsatishi uchun barcha qulay sharoitlar yaratilgan. Bu yerda yangidan katta zamonaviy savdo

paviloni barpo qilingan. Asosiysi, shaharliklar bozor rastalaridan har kuni arzon narxdagi sifatli sabzavot, meva, chorvachilik va yana boshqa oziq-ovqat mahsulotlarini xarid qilishi mumkin, — deydi Nukus dehqon bozori mutaxassisi Salamat Karamatdinov.

Yarmarkaga qo'yilgan qishloq xo'jalik mahsulotlari savdosi shu kunlarda ham davom etmoqda.”

Bizin`baqlawi`mi`zsha bul tekst 411 ret wo`qi`lg`an.

“Ko`chat ek, bog` yarat, naqliga amal qilib”¹⁸ degen tekst kunnin`temasi`na say jazi`lg`an. Bunday mapazli`q temalar tek bul gazetada yemes, albarli`q gazetalarda ushi`rasadi`. Sonli`qtan wonda mi`naday qatarlardi`ko`riwge boladi`:

“Bahor bayramlarga to'la fasl. Shu munosabat bilan yurtimizning har go'shasida obodonlashtirish, ko'kalamzorlashtirish tadbirlari olib borildi. Ko'chat ekish, bog` yaratish, atrof muhit obodonchiligini ta'minlashdek ezgu ishni maqsad qilgan yurtdoshlarimiz allaqachon o'z ishlarini boshlab yuborishdi. Ma'lumki, mamlakatimizda yangi texnologiya asosida intensiv bog'larni barpo etish yuzasidan tegishli dasturlar qabul qilingan.

Joriy bahor faslida Respublikamizda tegishli dasturga muvofiq yangi texnologiyalar asosida 40 gektar maydonda pakana va yarim pakana intensiv bog'lar yaratish rejalashtirilgan.

Bog` yaratish o'ziga yarasha mashaqqatli ish. Lekin yangi bog'lar uchun ko'chat yetishtirish undanda qiyin. Bu borada respublikamiz bog'bonlarining tajribasini oshirish bo'yicha ham amaliy ishlar qilinayotir.”

Material 246 ret woqi`lg`an yeken.

Hu`rmetli Prezidentimiz “Sport si`yaqli` hesh zat ja`ha`nge tez tani`ta almaydi”¹⁹ dep atap wo`tkenindey, sport temasi` da gazetani`n` negizgi

¹⁸ www.qqtongi.uz 24.03.2014

¹⁹ www.qqtongi.uz 15.02.2014

temalari`ni`n` birinen yesaplanadi`. Bug`an gazetada basi`lg`an “Bolalar sporti yuksalish odimlari`” degen material da mi`sal boladi`.

“Prezidentimiz Islom Karimov raisligida Oqsaroyda o`tkazilgan O`zbekiston Bolalar sportini rivojlantirish jamg`armasi homiylik kengashining navbatdagi yig`ilishida jamg`arma faoliyatidagi yutuqlar, bu borada amalga oshirilgan keng ko`lamli ishlarning ahamiyati va natijalari xususida atroflicha fikr yuritildi.

Bugun bolalar va o`smirlar o`rtasida sportni ommalashtirish, sog`lom hayot tarzini keng qaror toptirish, barkamol avlodni shakllantirish borasida olib borilayotgan ishlar o`z samarasini bermogda.” dep sholi`w jasaladi` tekste. Bul material 35 ret wo`qilgani`n atap wo`tiw wori`nli`.

“Nukusdagi bunyodkorlik ishlari” (27.03.2014) materiali` qu`rili`s temasi`nda jazi`l`i`p, wonda mi`naday dep keltiriledi: “Nukus shahri aholisi yasharish va yangilanish bayrami bo`lgan Navro`z ayyomini katta bunyodkorlik, obodonlashtirish ishlari bilan kutib olmogda.” Material 572 ma`rtebe woqi`lg`an yeken.

Web-saytta “Chorvachilik” degen rubrika da bar. Wonda “To`rtko`l tumanidagi «Ko`hna To`rtko`l» ovul fuqarolar yig`ini hududida joylashgan «Lochin chorva kompleksi» fermer xo`jaligida asosan sifatli go`sht mahsulotlari yetishtiriladi.” dep keltiredi.

Biraq negedur bul bari` jog`i` 24 ret g`ana woqi`lg`an yeken.

“Farzandingiz qanday o`yinchoq o`ynaydi?” 01.05.2014. degen materialda shan`araq temasi` so`z yetilgen. Wonda wo`nerment Dilfuza Olimjonova menen sa`wbet ju`rgiziledi.

Material turmis waqi`yalari` menen baslanadi`:

“Yaqinda qiz nevaram bir paytlar qizimga yasab bergan qo`g`irchog`imni topib o`ynab yurgan ekan. Qarasam, mehmonga kelgan boshqa nevaralarim ham uni yaxshi ko`rib o`ynashyapti. Bu oq chitdan yasalgan, ikki o`rim sochlari beliga tushgan, lentacha ham taqib, yaltiroq ko`ylak kiygan, qizlarim ko`p

o'ynagan qo'g'irchoqni qayta ta'mirladim, nevaralarim bilan birgalikda savatcha ham yasab, uni gul bilan bezadim. Yasagan mahsuloting ko'zingga boshqacha, qadrliroq ko'rinadi. Milliy o'yinchoqlar ustasi Dilfuza Olimjonova bilan suhbatlashib, ana shularni o'yladim.

— Bolalikdagi tarbiyaning inson hayotiga ta'siri katta. Kichkinaligimdan tilim burro, hamma narsaga qiziquvchan edim, qo'shiq, she'r aytish, raqsga tushishni yaxshi ko'rardim. Bog'chada har yangi yil bayramida Qorqiz bo'lardim. Maktabda ham ko'p to'garaklarga qatnashdim.

To'qimachilik va yengil sanoat institutini tikuvchilik buyumlari texnologiyasi bo'limining kechki bo'limini tugatgan Dilfuza muxandis texnolog ixtisosligini egalladi, To'rtko'l to'qimachilik ip yigiruv fabrikasida, "Nafosat" fabrikasida ishladi.

— Qo'qonlik qo'g'irchoqsoz Shoxsanam Xudoyberganova bilan uchrashib, qog'ozdan qo'g'irchoq yasashni o'rganganim qiziquvchanligim sabablidir. Nukusda qo'g'irchoq yasash bo'yicha kursni tugatdim. Urganchlik qo'g'irchoqsoz Mansur Quryozovdan bu qiziqarli, zavqli kasbning sirlarini o'rgandim. Avval uyda, bolalarimga qo'g'irchoqlar yasab berib yurib, keyinchalik o'zim yashaydigan "Guliston" mahallasidagi qiziquvchan qizkelinlarga kasbim sirlarini o'rgatdim. Tuman xotin-qizlar qo'mitasi ham ishlarimga qiziqib, iloji boricha ko'proq ayol-qizlarga hunarimni o'rgatishni taklif qilishdi."

Usi'layi'nsha avtor milliy woyi'nshi'qlardi'n` balag`a ta`siri jo`ninde pikir ju`rgizedi.

Bir qiziq jeri material bizge shekem 9 ret g`ana woqi'lg`an yeken. Demek, bul ken` ko'lemdegi material bolg`ani` sebepli auditoriya buni` wonsha ko'p woqi'y bermeydi.

"Oqcho'loqda do'stlik bayrami" maqalasi`nda siyosat, ekonomika, isbilermenlik temalari` birgelikte so`z boladi`.

“Shu yil yigirma beshinchi aprel kuni O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov Surgul koni negizida bunyod etilayotgan Ustyurt gaz-kimyo majmuasi qurilishi borishi bilan tanishish paytida bu yerda ishlayotgan quruvchi va mutaxassislar mehnatiga yuqori baho berdi.

Yurtboshimizning bevosita rahbarligi va g‘amxo‘rligida qurilayotgan ushbu majmua milliy iqtisodiyotimizni yuksaltirishda yetakchi o‘rinni egallaydi. Mustaqilligimizning dastlabki yillaridan boshlab munosabatlar yaxshi yo‘lga qo‘yilgan Janubiy Koreya bilan birga amalga oshirilayotgan mazkur noyob loyiha ikki yurt orasidagi tig‘iz hamkorlikning yana bir yorqin ko‘rinishi bo‘lmoqda. Prezidentimiz ta‘kidlaganidek, xalqlarimizning mehnatsevarligi va kengfe‘lligi kabi fazilatlar bir-biriga juda yaqin. Shuning uchun mamlakatlarimiz orasidagi o‘zaro ishonch va sheriklik yildan-yilga mustahkamlanib bormoqda.

Tinch va obod yurtga har qanday bayramlar yarashadi. Yurtboshimizning Ustyurt gaz-kimyo majmuasiga safari do‘stlik bayramiga ulanib ketdi. 26 aprel kuni bu yerda O‘zbekiston va Qoraqalpog‘iston Respublikalarining taniqli san‘at ustalari va yosh ijrochilar ishtirokida «Ona diyorimda yangrasin navolar» deb nomlangan kontsert dasturi bo‘lib o‘tdi.

Tadbir ishtirokchilarini Qoraqalpog‘iston Respublikasi Jo‘qorg‘i Kengesi Raisi M.Erniyazov, «O‘zbekneftgaz» milliy xolding kompaniyasi raisining birinchi o‘rinbosari A.Sultonov, «Uz Kor Gaz Chemikal» O‘zbekiston-Janubiy Koreya qo‘shma korxonasi boshqarma boshlig‘i Li Xong Yol, «Hyundai engineering» kompaniyasi menejjeri, majmua qurilishi rahbari Kim Van Su tabriklab, xorijlik sheriklar uchun yaratib berilayotgan sharoitlar va katta e‘tibor uchun Prezidentimizga chuqur minnatdorlik bildirishdi.”

Material 84 ret ko‘rilgen.

“Obligatsiyalar qabul qilinmoqda” degen materialda ekonomika temasi so‘z yetiledi. Wonda mi`naday qatarlardi` ushi`rati`wg`a boladi`:

“O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2014 yil 5 martdagi “O‘zbekiston Respublikasining 1992 yilgi 12 foizli ichki yutuqli zayomi obligatsiyalarini qabul qilish va to‘lashni tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori ijrosini ta‘minlash yuzasidan Qoraqalpog‘iston Respublikasida faol ish jarayoni tashkil etildi.

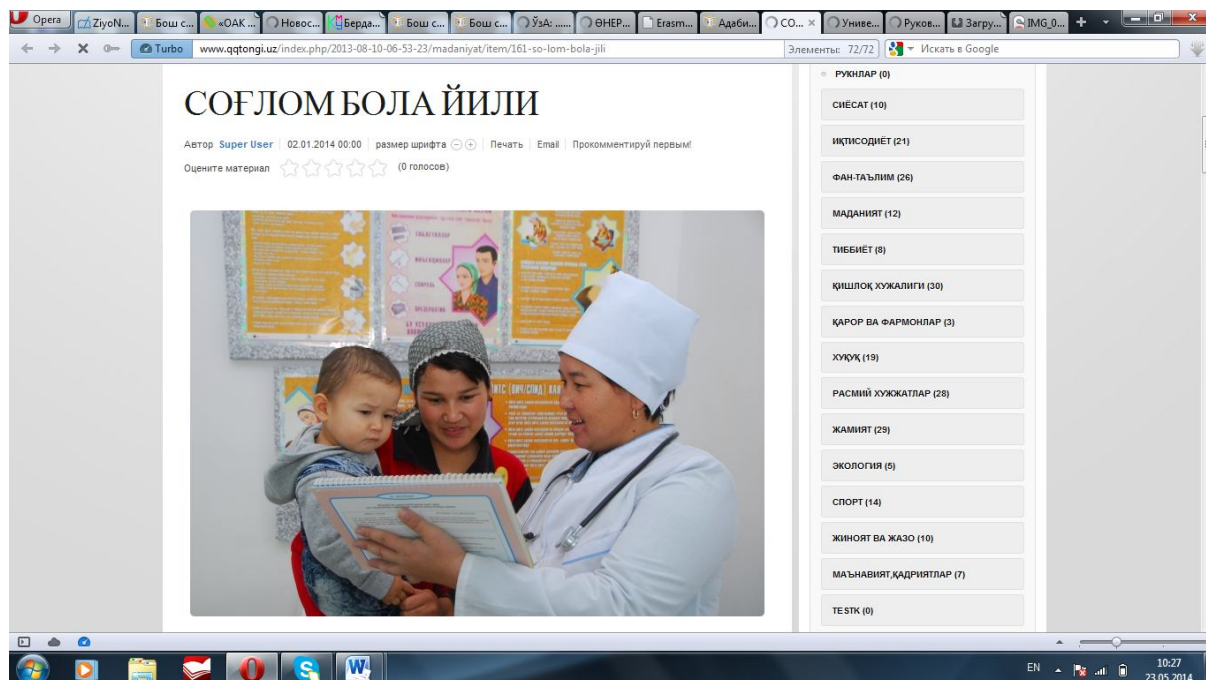
Material 35 ret ko‘rilgan, demek bul tema jaslar ushi`n wonsha a`hmiyetli yemes.

Uliwmalastirip aytqanda, “Qoraqalpog‘iston tongi” gazetasi`nda tematikali`q wo`zgesheliklerge mi`sali si`pati`nda siyosat, ekonomika, sport, awi`l xojali`g`i`, bilimlendiriw, medicina temalari` mi`sali bola aladi`. Hayal-qizlar temasi` az so`z yetiledi, sebebi wol gazetani`n` qasi`ndag`i` “Gu`layi`m” gazetasi`nda beriledi.

A`debiy do`retpeler bolsa, gazetada derlik joqti`n` qasi`nda yekenin keltirmekshimiz. Sebebi, gazeta qasi`ndag`i` “Qaraqalpaq a`debiyati`” gazetasi`nda bul tema ken` ja`ne ha`r ta`repleme sa`wlelenedi.

Gazetani`n` web-saytida da tematikali`q jaqtan gazeta mazmuni`n` bayit`i`wshi` bir neshe rubrikalar bar. Gazeta web-sayti` ha`ptesine 3 ret jan`alani`p turi`ladi`. Yen` ko`p material awi`l xojali`g`i` rubrikasi`nda beriledi. Sebebi, respublikami`z agrar respublika bolg`ani` sebepli bul temada materiallardin` basqa temalarg`a sali`sti`rg`anda ko`plew boli`wi` ta`biyiy qubi`li`s.

Buni` to`mende keltirilgen web saytti`n` ko`rinishinen de biliwge boladi`.

2-bap. “Qaraqalpaq a`debiyati`” gazetasi`nda a`debiyat temasi`ni`n` sa`wleleniwi

2.1. Qaraqalpaq baspaso`zinde tarawli`q gazetalardi`n` tematikasi`

«A`debiyat ilimi qashan payda bolg'an? – dep sorag'annan ko're, ko'rkem a`debiyat qashan payda bolg'an? – dep soraw kerek deydi T.Pospelov. – Sebebi,

a'debiyat iliminin' wo'zi de a'debiyattan payda boladi`. Da'slep a'debiyat payda bolg'an. Wonnan keyin bari`p a'debiyat ilimi payda bolg'anli`g'i` ma'lim».

Ha'r bir yeldin' a'debiyati` wo'zine ta'n bolg'an teoriyalı`q belgileri menen aji`ralg'an menen de oni`n' tiykari` bir. Pu'tkil jer ju'zilik a'debiyat teoriya ilimi menen baylani`sadi`. Soni`n' ushi`n «A'debiyat qashan payda bolg'an?» - delingende de pu'tkil jer ju'zilik a'debiyatti`n' sag'alari` ko'zde tuti`ladi`. Biz a'llette, «antik a'debiyat» delingende a'yyemgi Greciya menen Rimdi ko'zde tutami`z. Biraq, jer ju'zinin' qa'nigeleri buni`n' menen de kelise bermeydi. Wolardi`n' ayti`wi` boyi`nsha adamzatti`n' ko'rkem o'ner menen baylani`sqa da'wiri a'yyemgi Grek ag'arti`wshi`li`g'i`nan won a'sirdey buri`n Nil ha'm Niger, Xuan-xa menen Yantszi, Hind penen Gang, Tigr menen Evfrat da'ryalari` arasi`nda payda bolg'an. Rasi`nda da solay. Bul ma'deniyat to'rkinleri bizin' erami`zdan buri`ng'i` mi`n'i`nshi` ji`llarda payda bolg'an.

A'debiyat negizinen adamzat haqqi`ndag'i` ta'liymat boli`p, woni`n' barli`q ha'reketlerin ko'rkem bayanlaw arqali` iske asi`radi`.

Adam balasi`ndag'i` ha'r qi`yli` ha'reketler, jaqsi`-jaman qi`li`qlar, wo'zine ta'n bolg'an minezler ko'rkem so'z ja'rdeminde su'wretlenedi. Sol jag'i`nan qarag'anda a'debiyatti`n' wo'zi de so'z benen su'wret sali`w. Adamzatti`n' barli`q keshirmelerin obrazli` tu'rde su'wretlew. Su'wretshi wo'zi jasag'an obrazlari`n boyawlar arqali` iske asi`radi`. Adamni`n' aqi`lli`li`g'i` yaki nadanli`g'i` so'ylegen so'zleri arqali` bilinedi. «Soni`n' ushi`n da jazi`wshi` ha'r qanday obrazdi` jasawda oni`n' ushi`n za'ru'r bolg'an so'zlerdi tawi`p ta biledi.

Bul obrazli` so'zler bazi`da monolog, dialoglar arqali` berilse, bazi`da avtor so'zi arqali` da beriledi. Soni`n' ushi`n da a'debiyat degenimiz turmi`stag'i` bolg'an waqi`yalardi` qalay bolsa solay ko'shire bermeydi. Ba'lki wolardi`n' za'ru'rli ta'replerin ji`ynaqlap su'wretleydi.

Al, yendi publicistika haqqi`nda aytatug'i`n bolsaq ja'miyetlik siyasiy turmi`s ma'selelerin sa'wlelendiretug'i`n bir neshe tu'rdegi shi`g'armalar: publicistik maqalalar, ocherk, pamflet, murajaatnama, praklamaciya, fel'eton ha'm tag'i` basqa.

A'llette, wo'tken a'sirde ko'pshilik ilimpazlar publicistikani` a'debiyatti'n' bir janri` retinde qarap keldi.

Degen menen, wol jurnalistlik janr yekenligin ko'pshilik ta'n aldi`. Meyli a'debiyat yaki bolmasa publicistikada qa'legen avtor so'zdin' ko'rkemlew qurallari`nan paydalanatug'i`ni` ani`q.

O'zbekistan Respublikasi` Prezidenti I.A. Karimov «Joqari` ma'nawiyat jen`ilmes ku'sh» degen kitabi`nda "A'debiyat jasasa, millet jasaydi`" dep ayri`qsha atap wo'tken yedi. Jurtbasshi`mi`zdi`n` a'debiyatqa bunday da'rejede itibar beriwi a'llette tosi`nnan yemes. Qaraqalpaqstanda a'debiyat temasi`n so`z yetiwshi basi`li`mni`n` payda boli`wi`na zamanni`n` talabi`, gazeta woqi`wshi`lari`ni`n` qi`zi`g'i`wshi`li`g'i` sebep boldi`.

Jan`a gazeta auditoriya di`qqati`n tez tartti`. Gazeta 2011-ji`ldi`n` yanvar ayi`nan baslap shi`ga basladi`. Gazeta A 3 formati`nda qaraqalpaq, wo`zbek, rus ha`m ingliz tillerinde shi`g`adi`. Shi`gi`w jiyiligi ayi`na 1 ret, 20 bet ko`leminde, 4 baspa tabaq. Gazetani`n` bas redaktori` Bahamdulla Nurabullaev. Gazetani` sho`lkemlestiriwshi – Qaraqalpaqstan Respublikasi` Jaziwshi`lar awqami` ha`m "Qoraqalpog`iston tongi" gazetasi` miynet ja`ma`a`ti. Redkollegiya ag`zalari` qurami`nda respublikami`zg`a belgili shayi`rlardan – Ken`esbay Karimov, Gulistan Matyaqubova, Jiyenbay Izbasqanov, Nabiyra To`reshova, Ken`esbay Reymov, Baxti`yar Genjemuratov; jazi`wshi`lardan – Muratbay Ni`zanov, Sharap Usnatdinov, ilimpazlardan – Quwanishbay Worazi`mbetov, Ka`rimbay Qurambaev, ko`rkem wo`ner tarawi` xi`zmetkeri – Abadan Saparovalar bar.

Demek, gazeta haqi`yqi`y a'debiyat ha`m a'debiyattani`w ilimi ushi`n arnalg`an basi`li`m. Gazeta Hu`rmetli Prezidentimiz atap keltirgenindey, "A'debiyat jasasa – millet jasaydi`" degen uran asti`nda shi`g`ari`lad'i`.

“O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishini qo‘llab-quvvatlaydigan institutsional va bozor infratuzilmasini shakllantirishga katta e‘tibor berilmoqda”.²⁰ Bizinshe, gazetani n` sho‘lkemlestiriliwi baspaso‘zdegi isbilermenlikti ko‘rsetedi.

Gazetani n` Internette wo‘z aldi`na websayti` da bar (www.qqliterature.uz)

O‘zbekistan xalqi` ushi`n en` za‘ru‘rli bayli‘q bolg‘an ma‘mlekettegi siyasiy turaqli‘li‘q ta ja‘miyetlik pikirdin` halati`na, ja‘miyetlik pikirdi sa‘wlelendiriwshi g‘alaba xabar qurallari`ni`n` xi‘zmetlerine baylani`sli`. Prezidenttin` atap wo‘tkenindey, «Ha‘zirgi teren` wo‘zgerisler, ma‘mlekettin` siyasiy-ekonomikali‘q turmi`si`n demokratiyalasti`ri`w tezligi qasi`nda g‘alaba qurallari`ni`n` xi‘zmeti talapqa juwap bermey ati`r. G‘alaba xabar qurallari`ni`n` haqi‘yqi‘y «to‘rtinshi ha‘kimiyat»qa aylani`w processi barli‘q jerde qi‘yi`n keshpekte. Yeskishe pikir ju‘ritiw wo‘z ta‘sirin ko‘rsetpekte. Yeski sarqi‘tlardan quti‘li‘w, ko‘z-qaraslar, psixologiyalar, tu‘rli tarti‘slar arasi`ndag‘i` ko‘zge ko‘rinbeytug‘i`n, lekin din`keni qurtatug‘i`n gu‘res penen birge barmaqta.»

Gazeta betinde basi‘li‘p ati‘rg‘an ko‘rkem-a‘debiy shi‘g‘armani`n` basli` ma‘qseti nelerden ibarat? Filologiya ilimlerinin` doktori`, professor Kamal Mambetov, «Har qanday ko‘rkem shi‘g‘armani`n` basli` wo‘zegi waqi‘yalardan baslang‘ani` menen waqi‘yag‘a qatnasi`wshi` qaharmanlar sa‘dde-sa‘dde boli‘p ko‘rinishi, ha‘reketleri ko‘z aldi`n`da turmasa, wonday shi‘g‘arma adamg‘a ruwhi‘y azi‘q bere almaydi`»-dep jazadi`.¹

Jurnalistler g‘alaba xabar qurallari` ja‘rdeminde xali‘qqa informaciyalardi` operativ, ani‘q jetkeriwge asi‘g‘adi`, boli‘p ati‘rg‘an waqi‘ya ha‘m qubi‘li‘slardi`

²⁰ O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti I.Karimovning «O‘zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy siyosatni amalga oshirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning roli va ahamiyati» mavzusidagi xalqaro konferentsiyadaning ochilish marosimidagi nutqidan. 14.09.2012

¹ К.Мамбетов. Эдебият теориясы. Нөкис, «Билим» баспасы, 1991, 45-бет

analizleydi, faktlarga tiykarlani`p duri`s juwmaqlar shi`g`ari`p, ja`miyetlik sanag`a ta`sir jasaydi`, xali`qti`n` kewilindegi woy, qi`yallardi`, a`rmanlardi`, talpi`ni`slardi`, ta`shiwishlerdi tu`sinip, olardi` ju`zege shi`g`aradi`. Ken` ja`miyetshiliktin` g`alaba xabar qurallari` arqali` shi`g`i`wlari`na mu`mkinshilikler jaratadi`. Wolardi`n` baspaso`zge jollag`an materiallari`n ja`riyalawg`a tayarlaydi`, yamasa tiyisli juwabi`n beredi, radio, televidenielerde efir arqali` shi`g`i`wlari`na imkaniyatlar du`zedi, ko`rsetiwler sho`lkemlestirip, esittiriwler tayarlaydi`, olardan intervyu ali`p, pikirlerdi xali`qqa jetkeredi ha`m tag`i` basqa da wazi`ypalardi` a`melge asi`radi`. Solay yetip, jurnalist xali`q da`rti menen jasaydi`. Woni`n` ji`ri`n ji`rlap, mun`i`n mun`laydi`.

Sonli`qtanda, ken` ja`miyetshilik barli`q sorawlar juwabi`n g`alaba xabar qurallari`nan izleydi. Mi`sali`, g`alaba xabar qurallari`ni`n` bir tu`ri gazetani` alatug`i`n bolsaq, wonda woqi`wshi` barli`q tu`stegi materiallardi` taba aladi`. Tek te tekst formasi`nda emes, al soni`n` menen birge, su`wretli ko`rinishlerdi ushi`rati`w imkaniyati`na iye.

Gazetalarda qosi`qlar, gu`rrin`ler, yag`ni`y ko`rkem a`debiyat do`retpeleri de wori`n aladi`. Lekin, baspaso`zdin` de, basqa jurnalistika kanallari` - radio, televidenienin` de negizgi materiallari` publicistikali`q shi`g`armalar boli`p tabi`ladi`.

Dissertaciyali`q jumi`si`mi`zdi`n` bul bo`liminde a`debiyat temasi` “Qaraqalpaq a`debiyati`” gazetasi` mi`sali`nda u`yreniledi.

“A`debiyat – haqi`yqatli`qti`n` ko`rkem sa`wlesi” degen a`debiy sa`wbette “Qaraqalpaq a`debiyati`” gazetasi`ni`n` redaktori`, shayi`r, publicist Gulistan Matyaqubova menen pikirlesedi.

Prof. Worazi`mbetov:

“Yeger, qarsi` bolmasan`i`z barli`q “ovna”, “ovich” ha`m ha`r qi`yli` ismlerdi bir shetke i`si`ri`p qoyi`p` Sizge Gulistan apa dep mu`ra`jat qi`lsam, sonda sa`wbetimiz anag`urli`m jurekten boladi`, dep woyleyman. Siz benen tek taza

a`debiyat haqqi`nda sa`wbetlesiw tilegi payda bolg`ani`na da a`dewir waqi`t boli`p qalg`an yedi. Bug`an tuwri`si`n aytsam, “Qaraqalpaq a`debiyati” gazetasi`n wo`zin`iz baslap, wo`zin`iz miynet shegip du`niyag`a keltirgenin`iz tiykarg`i` tu`rtki boldi`. Bul gazetani`n` za`ru`rligi a`lle qashan-aq payda bolg`ani` menen woni` jari`qqa shi`g`ari`wg`a hesh kim, ha`tteki, usi` a`debiyatti`n` yen` janku`yerimen, su`dinimen degenler de bilek si`bani`p shi`qpaga`ni` da bar ga`p.

Yeger si`r bolmasa, tuwri`si`n aytin`, bul gazetani` jaqri``qa shi`g`ari`wg`a wo`zin`izde qanday za`ru`rlik sezdin`iz? Gazetani`n` keleshegi qanday boladi` dep woylaysi`z? Ha`zir gazetag`a woqi`wshi`lardi` jazi`ldi`ri`w yamasa kioskadan sati`p aldi`ri`w a`lbette, an`sat is yemes...

G. Matyakubova: Worta a`sirlik shi`g`i`sti`n` ulli` woyshi`llari`ni`n` biri Jalalatdin Rumi`y “So`z kiyim. Mazmun wonda jasi`r`i`n si`r ji`ynag`i`” degen. Yag`ni`y so`ylesiw – sa`wbetlesiw, so`zler ma`qsetine jetip bari`wi` ushi`n Sizge tan`lag`an usi`l maqul dep yesaplayman, a`sirese, a`debiyat haqqi`nda.

A`debiyat insan du`nyasi`n`i`n` ko`rinisi, kewil ko`zi, ko`z ha`m ha`m ko`n`il ko`rinishin` ko`shirmesi g`oy.

Mine, ji`llar ji`llarg`a ulasi`p barmaqta. G`a`rezsizligimiz de jigirma yeki jasqa toldi`. Sol ji`li` dunyag`a kelgen balalar bu`gin ba`lag`at jasi`nda. Biz tu`p-tiykari`nan jan`a ja`miyet qurdi`q. Yendi du`nya ma`mleketleri O`zbekistan menen ni`zamli` tu`rde yesaplasa basladi`.

A`sirese, Qaraqalpaqstani`mi`zdi`n` keyingi ji`llardag`i` ja`miyetlik-ekonomikali`q rawajlani`wi`, xalqi`mi`z turmi`s abadanshi`li`g`i`ni`n` asi`p bari`wi`, awi`llari`mi`zdi`n` ko`rinisi wo`zgerip barati`rg`anli`g`i`n kim biykarlay aladi`? Bu`gingi ku`nde pu`tkil du`nyadag`i` rawajlang`an ma`mleketler si`yaqli`, Qaraqalpaqstani`mi`zda da wo`z kiyim fabrikalari`mi`z, wo`z jipek gezlemelerimiz, taza tiletinnen tigilgen ayaq kiyimlerimiz ha`m basqa da ko`plep azi`q-awqat ha`m sanaat wo`nimlerimiz payda bolmaqta. U`stirt ken`isliginen tabi`li`p ati`rg`an gaz, neft ka`nleri yele bizin` jurti`mi`zdi`n` keleshegi zor boli`iwi`nan da`rek beredi.

Biz do`retiwshiler bunday jetiskenlikler haqqi`nda toli`p-tasi`p jazı`wi`mi`z, jan`a do`retpeler jarati`p xalqi`mi`zg`a inam yetiwimiz tiyis.” dep sa`wbetin baslaydi` yeki avtor. Wolardi`n` biri si`nsh`i-ilimpaz, yekinshisi- ja`miyetlik isker ha`m do`retiwshi insan. Biz bul sa`wbetten u`zindi keltirgendegi maqsetimiz, wolar yekewi de a`debiyati`mi`z haqqi`nda, qala berdi bizin` izertlew obektimiz bolg`an “Qaraqalpaq a`debiyati`” gazetasi` tuwrali` pikir ju`ritedi.

“Qaraqalpaq milleti ha`m xalqi`n wozlerinin` bay do`retiwshiligi menen du`nyag`a tani`tqan To`lepbergen ag`a ha`m Ibrayi`m ag`alardian keyin wolar si`yaqli`, wolardan da ulli` do`retiwshiler payda boli`wi`na isenemen. Wolar qaraqalpaq xali`q awi`zeki do`retiwshiligin, XIX-XX a`sir a`debiyati` du`rdanalari` bolg`an shi`g`armalardi` u`yrensin, XXI a`sir ha`m jan`a wo`mir da`stanlari`n, povest ha`m romanlari`n jaratsi`n. Do`retiwshimen dep qoli`na qag`az, qa`lem alg`an jas jigit-qi`zlari`mi`z “Qaraqalpaqstan – ata ma`kan, ko`zim nuri` - Wo`zbekistan” degen so`zlerdi ju`zeki, jasalma aytpastan, ba`lki qa`lbinde watang`a haqi`yqi`y mehir tuyi`p, wondag`i` ulli`li`q, jarati`wshi`li`q si`patlardi` ju`reginen sezip, ju`reginen wo`tkerip, joqari` talg`amdag`i` ulli` shi`g`armalar jarati`wlari`n tileymen.

A`debiyatshi` ali`mlari`mi`z qaraqalpaq klassik a`debiyati`ni`n` du`nya a`debiyati`ndag`i` wo`rni`, g`a`rezsizlik da`wiri a`debiyati` tuwrali` ilimiy do`retpeler, monografiyalar, maqalalar jazbaqta. Bul processti ja`ne de jemisli dawam yettiriw a`debiyati`mi`zdi`n` rawajlani`wi`nda suw ha`m hawaday za`ru`r.

“Qaraqalpaq a`debiyati`” gazetasi` tuwrasi`ndag`i` pikirlerin`i`z ba`lki, duri`s shi`g`ar. “Bul gazetani`n` za`ru`rligi a`lle qashan-aq payda bolg`ani` menen woni` jaqri`qqa shi`g`ari`wg`a hesh kim, ha`tteki, usi` a`debiyatti`n` yen` janku`yerimen, su`dinimen degenler de bilek si`bani`p shi`qpag`ani` da ga`p bar” dep ati`rsi`z. Lekin, do`retiwshilerdin` ruwxı` usi` gazetadan dimar alatug`i`ni` da bar ga`p... Men jaqi`nda wo`tken a`sirdin` 60-ji`llari`nan berli qa`sterlep saqlap kiyati`rg`an bir da`pterimdi qol jazbalari`m ishinen tawi`p ali`p, woni` birme-bir betlep ko`rdim...

Da`pterde shala-sharpi`, tu`rli temada jazi`lg`an qosi`qlar bar yedi. Wolarg`a ko`z juwi`rti`p, sol balali`q, wo`spirimlik ji`llardag`i` halatqa tu`stim. Samalday tez keliwshi arziw-a`rmanlar, u`mitler – a`tirapi`mdag`i`lardan hesh kim menin` bunday halatlari`mdi` an`lamas, tu`sinbes yedi. Mag`an tek kitaplar ustaz yedi...

Solardi` yeslep, bugingi ku`nde sol menin` jasi`mdag`i` wo`spirimlardin` ku`n-aradan “Qoraqalpog`iston tongi” gazetasi` redakciyasi`na ali`p kelip ati`rg`an qosi`qlari`, gu`rrin`leri haqqi`nda woyladi`m. A`lbette, wolardi`n` barli`g`i`n analizlewge, gazetada ja`riyalawg`a imkaniyat joq. .. Gazeta da a`debiyat gazetasi` yemes. Bizin` da`wirimizdegı jaslarg`a bu`gingi g`a`rezsizlik ji`llar`indag`iday bilim ha`m do`retiwshilik yesikleri ashi`li`p, ken` imkaniyatlar jarati`p berilmegen yedi. Yeger bu`gingi ku`nde wol imkaniyatlarg`a qosi`msha tek a`debiyatqa xi`zmet qi`li`wshi` gazeta ashi`lsa jas talantlar ushi`n ha`m minber, ha`m ustaz payda bolar yedi, dep woyladi`m.”²¹

Gazetani`n` jarati`li`wi` haqqi`nda wol bi`lay dep jazadi`: “Men yeger tek g`ana qaraqalpaq a`debiyati`na xi`zmet qi`li`wshi` zamanago`y gazeta payda bolsa, bul tariyxti`n` jan`alani`wi`na xi`zmet qi`li`wi` gu`mansı`z degen pikirge keldim. Ja`ne bir niyetim bar, qaraqalpaq a`debiyati`ni`n` wo`zgesheligin saqlap qali`wg`a tiykar jarati`w. Basqa millet wa`killerine ta`n bolg`an wo`zinsheliklerdi de jog`alti`p almawg`a ha`reket yetiwimiz tiyis.”

“A`debiyat insang`a xi`zmet qi`ladi`, a`lbette. Lekin, uli`wma insani`y a`debiyatti`n` wo`zinsheligi saqlani`p qala beredi. Sonday-aq a`debiyat qaysi` zaman qaysi` ma`kanda ju`zege kelmessin milliy wo`zgesheligin saqlap qali`wi` tiyis. Soni`n` menen birge wonda uli`wma insani`yli`q belgiler boli`wi` kerek.

Men a`debiyatshi` ali`m yemespen, biraq, joqari`dag`i` pikirlerimdi toli`qti`ri`p ayti`wi`m mu`mkin, ha`r qanday milliy a`debiyatqa, a`lbette, wo`zge a`debiyat u`lgilerinin` ko`rkem sheberlik ha`m usi`llari`ni`n` kirip keliwi tiyis. Mine, usi`nday iygilikli maqsetler “Qaraqalpaq a`debiyati” gazetasi`ni`n` 4 tilde – qaraqalpaq, wo`zbek, rus, anglichan tillerinde shig`i`wi`na sebepshi boldi`.

²¹ A`debiyat – haqi`yqatli`qti`n` ko`rkem sa`wlesi.// A`miwdarya, 2014 #1, 33-bet.

Gazetani`n` keleshegi tek g`ana menin` pidayi`li`g`i`m ha`m is-ha`reketlerime baylani`sli` yemes, ba`lki ba`rshe do`retiwshilik wa`killerinin` - a`debiyatshi` ali`mlar, shayi`r, jazi`wshi`, jurnalistler, awdarmashi`lar ha`m ken` ja`miyetshiliktin` de qollap-quwatlawlari` kerek boladi`.

Gazeta jan`adan shi`gi`p ati`rg`anli`g`i` ushi`n wog`an jazi`li`w yendi qa`liplesip ati`r. Xalqi`mi`z ha`miyshe ma`nawiyatqa qushtar, ba`rkamalli`qqa umti`li`p jasaydi`. Usi`ni` yesapqa alsaq, gazetaga` jazi`li`w izge tu`sip ketetug`i`ni`na isenemen. Lekin, ha`zirshe bul bag`darda qi`yi`nshi`li`qlar ushi`rasi`p ati`r. Ayi`ri`m rayonlardi`n` basshi`lari` menen kelisken halda gazetani` rayonlarg`a jetkizip berip ati`rg`ani`m`iz benen itibarsi`zli`q degen illetler sebebinen gazeta wo`z woqi`wshi`lari`na, kitapxanalarg`a, ruwx`i`yli`q woraylari`na jetip barmay ati`r. Ba`ribir bular wo`tkinshi halat yekenine isenemen. “Qaraqalpaq a`debiyati`” gazetasi`ni`n` ta`gdiri usi` xali`qti`n` keleshegi si`yaqli` ulli` boladi` ha`m a`debiyatti`n` ma`kan ha`m zaman shegeralari`nan shi`gi`p jasawi`, ma`nawiyati`, tarixi`na xi`zmet qi`ladi` dep woyleyman.”²²

Gazeta haqqi`nda jergilikli basi`li`mlarda maqala ja`riyalani`p ati`r. “Ruwx`i`y g`a`ziynemiz aynasi`na na`zer” (“Qaraqalpaq a`debiyati`” gazetasi`ni`n` 2013 – ji`ldag`i` sanlari` tiykari`nda)”²³ degen maqalada gazeta bas redaktori` Gu`listan Matyaqubova menen gazetani`n` a`debiy xi`zmetkeri` Pa`tiyma Mi`rzabaevalar bir ji`ldag`i` sanlari`na sholi`w jasag`an.

“A`sirler dawami`nda xalqi`mi`zdi`n` ma`nawiy bayli`g`i` boli`p kelgen ko`rkem a`debiyat u`lgilerinin` ha`miyshe worni` girewli. Buri`n ruwx`i`y suwsi`ni`m`i`z yesaplani`p kiyati`rg`an basi`li`m “A`miwdarya” jurnali` bolsa, g`a`rezsizlik inam yetken imkaniyatlardi`n` jemisi si`pati`nda jari`q ko`rip ati`rg`an “Qarli`g`ash” jurnali` ha`m “Qaraqalpaq a`debiyati`” gazetasi` haqqi`nda maqtani`sh penen ayti`p wo`tsek arzi`ydi`” dep jazadi` avtorlar.

²² A`miwdarya jurnali`, 2014, #1, 35 bet.

²³ “Yerkin Qaraqalpaqstan” gazetasi`, 2014 ji`l, 11 fevral.

Gazetani`n` 2014 ji`lg`i` da`slepki sani` 2119 dana boli`p basi`li`p shi`qti`. Wonda Gulistan Matyaqubovani`n` “Farzandlari sog`lom yurt qudratli bo`lur!” degen qosi`gi` ja`riyalandi`. Sebebi, bi`yi`lg`i` ji`l “Salamat bala ji`li” dep belgilengeni ha`mmemizge ma`lim. Usi` mu`na`siybet penen O`zbekistan Oliy Majlisi Senati` ag`zasi`, Qaraqalpaqstan Jazi`wshi`lar Awqami` basli`g`i` Ken`esbay Karimovti`n` “Salamat bala keleshegimizdin` jarati`wshi`si” degen maqalasi` berilgen. Wonda negizinen a`debiyat maydani`ndag`i` islenip ati`rg`an iygilikli jumi`slar tuwrali` so`z yetiledi.

Shet tillerin oqi`ti`wg`a ku`sh bergenine bola gazetada maqalalar yeki tilde, qaraqalpaq-ingliz tilinde berile basladi`. Ma`selen, gazetani`n` usi` sani`nda “Ma`n`gi bulaqlar” rubrikasi`nda Abbaz Dabi`lov haqqi`nda berilgen material yeki tilde ja`riyalang`an. Tayarlag`an ha`m ingliz tiline awdarg`an No`kis ma`mleketlik pedagogikali`q instituti`ni`n` woqi`ti`wshi`si` Roza Kamalova boli`p yesaplanadi`.²⁴

“Milliy a`debiyat ha`m romanshi`li`q” degen materialda jazi`wshi` Ken`esbay Karimov penen a`debiyat izleniwshisi Gu`lba`ha`r Begmuratova sa`wbetlesedi. Bul a`debiy sa`wbette ha`zirgi qaraqalpaq romanshi`li`g`i` haqqi`nda so`z yetilgen.

Akademik Jumanazar Bazarbaevti`n` “Shayi`rli`q du`nyasi`ni`n` u`lken ummani`” degen maqalasi` ilimiyligi menen a`hmiyetli. Wonda Sharap Usnatdinovti`n` “Shayi`rdi`n` jasli`g`i`” degen yeske tu`siriw kitabina sholi`w jasalg`an, si`nga alg`an.

“A`debiyat tariyxi`” betlerinde degen rubrika asti`nda marhum shayi`rlardi`n` do`retpelerinen berilgen.

“Jan`a kitaplar” rubrikasi`nda jan`a kitaplar haqqi`nda mag`li`wmatlar berilse, “Yangi yil ilhomlari” degen rubrikada To`rtku`lden shayi`r Polat Sayimbetov do`retpelerine ken` wori`n beriledi.

²⁴ Qaraqalpaq a`debiyati` gazetasi`, Yanvar, 2014, # 1 (37), 3 – bet.

Jurnalist Ashirbay Mambetkarimovti`n` “Jusan Jerden” maqalasi` rus tilinde berilgen. Bul respublikali`q “Vesti Karakalpakstana” gazetasi`nda da ja`riyalang`an yedi.

“Literatura XX veka” rubrikasi`nda “Car svoegi carstva” degen Paulo Koeloni`n` romani`nan u`zindi berilgen. Material Internetten ali`ng`an. Sonday-aq, Xulio Kortasardi`n` qosi`qlari` da berilgen.

“G`a`rezsizliktin` a`debiy g`umshalari`” degen rubrika menen jas talant iyelerinin` qosi`qlari`na itibar qaratiladi`.

Shayi`ra Zlix Worazi`mbetovani`n` qosi`qlari`na ken` wori`n berilgenin ayri`qsha atap wo`tpekshimiz.

“A`debiyattani`w” rubrikasi`nda bolsa, “Tariyx`y` tulg`alardi`n` tilsimli obrazlari`. Q.Ma`tmuratovti`n` “Terbenbes” romani` haqqi`nda geypara woylar” degen si`nshi` Perdebay Nurjanovti`n` maqalasi` da tarti`mli` shi`qqan.

“Tuwi`sqa`n xali`qlar a`debiyati`nan” rubrikasi`nda “Muhabbati` ta`riyplew” degen atamada wo`zbek shayi`ri` Jamaladdin Muslimnin` qosi`qlari`na wori`n berilgen. Soni`n` menen birge, Hayitgul Maqsimovani`n` “Gujumginam” gu`rrin`i` filologiya ilimlerinin` doktori` Abdisayi`t Paxratdinovti`n` “Grafologiya iliminin` a`debiyattag`i` worni`”, filologiya ilimlerinin` kandidati` Allanazar Abdievtin` “Tumaris” qaraqalpaq saxnasi`nda” degen maqalalari`na wori`n berilgen. “Novosti literaturi`” degen xabarlar Internetten ali`ng`an.

Bizge yen` maqul tu`sken jeri, gazetani`n` yen` son`g`i` betinde “Novogodnie anekdoti`// New year`s eve jokes” degen materialdi`n` rus ha`m ingliz tillerinde berilgeni boldi`. Biraq, bul materialdi`n` avtori` joq, yamasa tayarlag`anni`n` ati` keltirilmegen.

2.2. Internet wortali`g`i`ndag`i` qaraqalpaq a`debiy gazetasi`

Gazeta websayti`nda da bir qatar maqalalar ja`riyalani`p kelmekte. Solardi`n` biri “Analardi` a`diwlegen xali`qpi`z”<sup>25</sup> dep ataladi`. Bul materialda hayal-qi`zlar temasi` berilgen. Wonda jazi`li`wi`nsha: “Qi`z bala. Hayal. Ana. Buri`nnan bul insanlar qatti` qa`dirlenip, uli`g`lani`p kelingan. Bu`gingi ku`nde de ja`miyette wolardi`n` worni` to`rden, ulli`lardi`n` ulli`si` yesaplanadi`. Sebebi, wolar bunday hu`rmetke wo`zlerinin` aqi`lli`li`g`i`, danali`g`i`, pa`kligi, a`dep-ikramli`li`g`i`, iybe-nazi`, ju`reginin`, kewlinin` tazali`g`i`, ishki-si`rtqi` sulı`wli`g`i`, sadi`qli`g`i`, miyirbanli`g`i`, bati`rli`g`i`, ku`sh-g`ayratli`li`g`i` menen yerisken. Muqaddes Islam dinimizde biykardan perzentke «atan` menen anan` bir waqi`tta shaqi`ri`p qalg`anda, birinshisinde anan`a bar, yekinshi shaqi`rg`anda da anan`a bar, u`shinshi ret te ten`dey shaqi`ri`p qalsa da`slep anan`a bar, to`rtinshisinde g`ana atan`a bararsan`» demegen. Hayal-qi`z, anani`n` joqari`da biz dizip aytqanday, jaqsi` pazi`yetleri ushi`n, anani`n` bala ushi`n ko`zin de, ju`regin de taysalmay bere alatug`i`n qa`siyetke iye bolg`anli`g`i` ushi`n da usi`lay degen shi`g`ar.”

Gazetada ishki tematikali`q wo`zgesheliklerden kelip shi`g`i`p, temalarg`a bo`linedi. Birinshi bettegi materiallar sol ku`nnin` waqiyalari`nan kelip shi`g`adi`. Ma`selen, fevral ayi`ndag`i` sani`nda A`liysher Nawayi` haqqi`nda maqalalar berilgen. Gazetani`n` birinshi betinde Prezidentimiz Islam Karimovti`n` shayi`r haqqi`nda aytqan pikirleri menen birge shayi`rdi`n` su`wreti ha`m wol jazg`an g`a`zelleri qaraqalpaq shayi`ri` Abulqasi`m Wo`tepbergenov ta`repinen qaraqalpaqshalani`p berilgen.

O`zbekistan Respublikasi`ni`n` Prezidenti I.A.Karimov bul tuwrali` unamli` pikirler bildirip kelmekte. A`sirese, ol qaraqalpaq jazi`wshi`-shayi`rlari`ni`n` do`retiwshilik xi`zmetlerin unamli` bahalap, «Bu`gingi ku`ni İbrayi`m Yusupov, To`lepbergen Qayi`pbergenov, Tilewbergen Jumamuratov si`yaqli` qaraqalpaq shayi`rlari`ni`n` ha`m jazi`wshi`lari`ni`n` shi`g`armalari` bizin` xali`qlari`mi`zdi`n`

²⁵ www.qqliterature.uz 28.03.2014

ruwhi`y g`a`ziyinesinde i`layi`qli` ori`n tuti`p tur» ¹ dep jazdi`. Sonday-aq, Prezidentimizdin` mi`na pikiri de di`qqatqa i`layi`q: «Ibrayi`m Yusupov ha`m To`lepbergen Qayi`pbergenov, Joldasbek Qutti`muratov ha`m Quwatbay A`bdireymov, Bayram Matchanov ha`m Zamira Dawletmuratova, Tursi`nbay Eshanov ha`m Sari`gu`l Bahadi`rova, Vadim Yagodin si`yaqli` ilim, ma`deniyat g`ayratkerleri tek qaraqalpaq xalqi`ni`n` emes, al pu`tkil O`zbekistani`mi`zdi`n` maqtani`sh - ma`rtebesi.»²

Biz de ma`mleketimiz basshi`si`ni`n` usi` tiykarli` pikirlerine toli`q qosi`la woti`ri`p, jumi`si`mi`zdi`n` birinshi babi`nda a`debiyat ma`selesin qamti`g`an materiallar izertlew obektine aynaladi`.

A`debiyat tuwrali` so`z yetkende, sol ma`lim boldi`, turmi`stag`i` barli`q tarawlardi`n` gazetalari` boli`wi` kerek. Ma`selen, sali`q xi`zmetkerlerdin` «G`a`ziyne», Ishki isler ministrliginin` «Ti`ni`shli`q saqshi`si`, prokuratura tarawi`ni`n` «G`a`rezsizlik ha`m ni`zam», Ma`deniyat ha`m sport ministrliginin` «Qaraqalpaq ma`deniyati` ha`m sporti`» degen atamada, Awi`l xojali`q ministrliginin` «Qaraqalpaqstan awi`li» degen gazetalari` boldi`. Bizin` baqlawi`mi`zsha, yelimiz g`arezsizliginin` da`slepki ji`llari`nda a`debiy gazeta «A`rman» degen atamada shi`g`i`p turg`an. Biraq, wol bazar ekonomikasi` talaplari`na shi`dam bere almay, qarji` jag`i`nan qi`si`li`p, shi`g`i`wi`n toqtatqan. Yen` son`gi` sani`na Miyasar Qabulova redactor bolg`an. Bul gazeta jaslar gazetasi` si`pati`nda jari`q ko`rgen. Ma`deniyat ministrligin` «Qaraqalpaqstan ma`deniyati`» gazetasi` menen Sport komitetinin` «Qaraqalpaq sporti`» gazetalari` ministrlikler birikkennen son` gazetalar da birigip, «Qaraqalpaq sporti` ha`m ma`deniyati`» dep atala basladi`. Ha`zirgi waqi`tta bul gazetag`a Allanazar A`bdiev redaktorli`q yetip kelmekte.

¹ Каримов И.А. Жаңаша ойлаў - дэўир талабы. Нөкис. «Қарақалпақстан» 1997. 3-4-бет

² Каримов И.А. «- Мен өзимди тек ғана өзбек халқының емес, ал, қарақалпақ халқының да перзенти деп билемен». //Устаз. 1999. 11-декабрь.

Qaraqalpaqstan baspasozı tariyxında mine, usınday tarawlıq gazetalardıń payda bolıwında respublikalıq «Yerkin Qaraqalpaqstan», «Qaraqalpaqstan jasları» gazetaları a`hmiyetli rol atqarıp kelmekte.

«Yerkin Qaraqalpaqstan» gazetasi 1924-jılı payda bolg`annan baslap a`debiyat temasi`n so`z yetip kelmekte. Yelimiz g`a`rezsizlikke yeriskennen son` gazetada bir qansha jan`alani`wlar ju`zege keldi. Solar qatari` gazeta materiallari`ni`n` mazmuni` ha`m formasi` wo`zgerdi, janrlıq, stillik jaqtan jan`alani`wlar payda boldi`. A`debiyatta da jan`ashi`lli`q ruwxta jazılg`an do`retpeler payda bolıp, wolar xalqi`mi`zdi`n` ruwxıy du`nyasi`n bayıti`wda girewli wori`n bolıp xi`zmet yetpekte. Jurnalistler, jazıwshılar a`debiyati`mi`zdag`i` wo`zgerislerdi wo`zlerinin` si`n ha`m publicistikalıq ja`ne ilimiy maqalalari`nda ko`rsetip g`ana qoymastan, zaman talabi` tiykari`nda bir qansha jan`a shi`g`armalar jaza basladı. Yen` baslısi` pikirlew wo`zgerdi, yendi yerkin pikirlew, wo`zinin` jeke pikirin ayti`w da`stu`rge aynaldı.

“Qaraqalpaq a`debiyati” gazetasi`ni`n` sanlari`n analizlep, mi`naday juwmaqqa keldik:

A`debiyati`mi`zdi`n` rawajlani`wi`n belgilep ko`rsetiwshi retsenziya janri`ndag`i` materiallardı tiykari`nan yeki topardag`i` adamlar jazıpatı.

- 1) Bular a`debiyatshi`-alımlar. Wolar o`zlerinin` ilimiy-a`debiy maqalalari`nda ulıwma a`debiyati`mi`z maqalalari`n ken` tu`rde so`z yetedi. Bulardi`n` maqalalari`nda ilimiy faktler ko`birek u`stemlik yetedi.
- 2) Jurnalistler ha`m gazeta woqi`wshilari`. Wolar bul do`retpelerinde a`debiyati`mi`zdag`i` jan`alıqlardi` xalıqqa u`git-na`siyatlaydı. Wolarda informaciya`lıq xarakter ku`shli boladı.

Perdebay Nurjanov ha`zirgi a`debiyati`mi`zdi`n` rawajlani`wi` boyı`nsha si`n pikirlerge toli` materiallar jazıp ju`rgen ali`m, a`debiyatshi`-si`nshi`. Ol ulıwma a`debiyati`mi`z tuwralı, oni`n` rawajlani`w da`rejesi haqqi`nda bir qansha

materiallar jazdi. Qaraqalpaq prozasi`ni`n` basqa milliy a`debiy do`retpelerden ayi`rmashi`li`g`i`n u`yrenip bir neshe si`n shi`g`armalar do`retti.

A`debiyat tuwrali` maqalalari`n jazi`p, xali`qqa tani`lg`an belgili a`debiyatshi`-ali`m, filologiya ilimlerinin` doktori`, professor Q.Worazi`mbetov respublikali`q gazetalar bir neshe ilimiy maqalalar ja`riyaladi`. Ali`m tek te bir gazeta ko`leminde sheklenip qalmastan, derlik respublikali`q barli`q basi`li`mlarda a`debiyat temasi`n so`z yetiwshi maqalalardi` do`retip kiyati`r.

Uli`wmalasti`ri`p aytqanda, a`debiyat temasi` ma`mleketimiz boylap barli`q gazetalar menen jurnallarda ken` sa`wlelenip ati`rg`an tema boli`p tabi`ladi`. A`debiyatshi`-ali`mlar wo`zlerinin` ilimiy juwmag`i`n bayan yetip, ilimiy-materiallar jazsa, jurnalistler publicistikali`q pikirlerin bildirip, hazirgi a`debiyat tuwrali` miynetlerin do`retpekte. Bulardi`n` shi`g`armalari`ni`n` ayi`rmashi`li`g`i` – jurnalistler faktlerdi aqi`ri`na shekem dawam yetip, izertlep woti`rmaydi`.

Al, ali`mlar bolsa, ha`r bir aytqan pikirin faktler menen da`lillep ko`rsetedi.

“Qaraqalpaq saz du`nyasi`ni`n` juldi`zi”<sup>26</sup> degen maqalada “Ji`raw, baqsi`lari`mi`zdi`n` klassikali`q namalari` da`stanlari`mi`z benen ten`dey saqlani`p bizin` da`wirimizge jetip kelgen.” dep baslanadi`. Bul Internet jurnalistikada “LID” dep ataladi`.²⁷

N.Muhameddinov usi` da`stu`rlardi dawam yettirip XX a`sir qaraqalpaq muzi`ka ko`rkem wo`nerin da`wirge say jan`alani`wi`na birinshilerden boli`p mu`na`sip u`les qosqan u`lken talant iyesi boli`p tabi`ladi`” dep dawam yetedi maqalada.

Tuwi`sqa qazaq xalqi`ni`n` belgili etnografi` Shoqaq Walixanov «Qaraqalpaqlar birinshi sahra bu`lbilleri» degen pikir di biykarg`a aytqan yemes. Bu`gingi ku`nde de qaraqalpaq sazgerleri sol xalqi`mi`zdi`n` ko`p a`sirlik milliy sazlari`n balali`q waqti`nan ti`n`lap uwi`zi`nda qani`p wo`skenlikten du`nya

²⁶ www.qqliterature.uz 05.01.2014

²⁷ Kalmi`kov A.A., Koxanova L.A. Internet-jurnalistika.Moskva, Unity, 2005.

klassikasi`nan qali`spay ha`zirgi zamanago`y sazlardi` do`retip qaraqalpaq muzi`ka ma`deniyati`n a`dewir aldi`g`a ilgeriletip ju`da` joqari` da`rejede rawajlandi`ri`p ati`rg`anli`g`i`ni`n` gu`wasi` bolmaqtami`z.

“Qaraqalpaq muzi`kasi` menen birge qaraqalpaq ma`deniyati`n, sa`niyati`n joqari` basqi`shqa ali`p shi`g`i`wda Na`jimaddin Muhammeddinovti`n` bir wo`mirlik basshi`li`q xi`zmetleri, pidayi`li`g`i`, janku`yerligi, do`retiwshiligi wo`z aldi`na bir to`be dep aytsaq, bul asi`ra siltew bolmasa kerek. Na`jimaddin ag`a saz salasi`ni`n` barli`q janrlari`nda wo`zinin` uqi`bi`n si`nnan wo`tkizip a`piwayi` namalardan baslap opera, balet simfoniylari`n jaratti`. Na`jimaddin ag`ani`n` usi`nday ulli` tabi`slarg`a yerisiwi kompozitordi`n` tek jalg`i`z talanti`ni`n`, ilim, biliminin`, ruwxı`y du`nyasi`ni`n` bayli`g`i`, du`nyag`a ko`zqarasi`ni`n` ken`liginen g`ana ibarat yemes.

Na`jimaddin ag`ani`n` wo`mirlik joldasi` Abadan apa Saparovani`n` da usi` tarawdi`n` adami` boli`p usi` jolg`a tu`sken arbani` ten` tarti`p, kerek jerinde gu`psheklesip, xoshametlep, pikir talasti`ri`p biri arqaw, biri yeris boli`p woti`ri`wlari`ni`n` da biraz u`lesi bar shi`g`ar-aw, degen woylarg`a bari`p qalami`z.

Bizge unag`ani` maqaladag`i` avtordi`n` basqa avtorlar wonsha keltirmeytug`i`n usi`li` boldi`. Yag`ni`y, “Biz maqalami`zda Na`jimaddin ag`ani`n` miynet da`ptershesinen ko`shirme berip, woni`n` wo`mir joli`n, islegen lawazi`mlari`n birme-bir atap woti`rmaymi`z.

Arxivlerde g`ana qalar shan` basi`p,
İmperator ha`m shahlardi`n` ati`,
Tek ma`n`gi jasaw sizge mina`sip,

—dep shayi`r İbrayi`m Yusupovti`n` aytqani`nday, tek xali`q ushi`n bar talanti` menen xi`zmet yetken usi`nday janku`yer, pidayi`, a`jayi`p insanlar g`ana tan`

juldi`zi`nday a`tirapi`na shug`la shashi`p jarqi`rap xalqi`ni`n` alti`n miyrasi`nda, tariyxi`nda ma`n`gi qaladi`.”

Sonli`qtan websayttag`i` bul maqala bizge shekem 2558 ret woqi`li`p shi`qqan yeken.

“Qaraqalpaq a`debiyati” gazetasi`nda da`slep sol ayda tuwi`lg`an avtorlardi`n` yubiley jasi`na bola maqalalar beriledi. Aytayi`q, Qaraqalpaq ma`mleketlik universiteti wo`zbek filologiyasi` kafedراسi`ni`n` docenti A.Madaminov “So`z mulkining buyuk zargari” degen maqalasi “Mangu buloqlar” rubrikasi`nda berilgen.<sup>28</sup> Bunnan son` gazetani`n` usi` sani`nda “Mangu buloqlar” rubrikasi` asti`nda filologiya ilimleri kandidati`, docent Yeshbay Xojaniyozovti`n` “Bobur - leksikolog” degen ko`lemli maqalasi` ja`riyalang`an.

O`zbekistan xali`q shayi`ri` Muhammad Yusuf tuwi`lg`ani`na 60 ji`l toliwi` mu`na`siybeti menen “Shoirning sozi tinmaydi” atamasi`nda O`zbekistan Jazi`wshi`lar awqami`ni`n` basli`g`i`, xaliq jaziwshi`si` Muhammad Alidin` maqalasi` berilgen. Usi` wori`nda Altingu`l Wo`teniyazova shayi`r do`retpelerin qaraqalpaq tiline awdari`p, gazeta woqi`wshi`lari`na inam yetken.

Professor A.Paxratdinovti`n` “Xali`q shayi`rlari`nin` biri” degen maqalasi`nda Da`wletyar Qasi`movti`n` 110 ji`lli`g`i`na arnap mag`li`wmatlar keltirgenin ko`riwimizge boladi`.

“Yadnama” rubrikasi`nda “Milliy, adabiy merosdagi nur” degen maqala berilgen. Woni`n` avtori` Qaraqalpaqstan xali`q shayi`rasi` Gulistan Matyaqubova. Wol bul maqalani` belgili ali`m, shayi`r, ma`mleketlik isker Nawri`z Japaqovti`n` 100 ji`lli`g`i`na baylani`sl`i` jazg`an.

No`kis ma`mleketlik pedagogikali`q instituti`ni`n` studenti` G.Ibrayi`mova “Wo`zligimizdi an`law” degen atamada maqala jazg`an, wonda wol xali`q shayi`ri` Ibrayi`m Yusupov tuwrali` jazadi`.

Bunnan son` gazetada Internet materiallari`nan “Velikie mi`sli velikix lyodey” degen temada pikirler berilgen. Bul material rus tilinde ja`riyalang`an.

²⁸ “Qaraqalpaq a`debiyati” gazetasi`, 2014 jil, fevral, #2

Internetten ali`ng`an bul materialdi` hesh bir avtor jazbag`an. Demek, gazetada rus tilindegi avtorlarga talap ku`shli degendi ko`rsetedi.

“Kewillerdi tolqi`tqan poeziya” atamasi`ndagi` maqalada avtor, filologiya ilimlerinin` kandidati` Qoni`sbay Yusupov belgili shayi`r Baxti`yar Genjemuratov do`retiwshiligine toqtali`p wo`tedi.

XX a`sirdi`n` 80 ji`llari`nda baslap g`a`rezsizlik da`wirge shekem wo`z stili, wo`z hawazi`, talapshan`li`g`i` ha`m ko`rkem so`z sheberligi menen qaraqalpaq poeziyasi`n` tematikali`q, janrli`q, formalı`q ha`m ko`rkemlik jaqtan bayi`ti`p kiyati`rg`an talantli` shayi`rlardi`n` biri – B.Genjemuratov. Woni`n` poeziyasi` filosofiyali`q woy-sezimlerinin` teren`ligi, allegoriyalı`q ha`m metaforali`q suwretlew usi`llari` menen wo`zgeshelenip turadi`.”²⁹ dep jazadi` avtor.

“Sheriyat” rubrikasi`nda “Dildagi do`st” durkin qosi`qlar wo`zbek tilinde berilgen, wonda shayi`ra Rano Rahmon do`retpeleri beriledi.

Gazetada sholi`w formasi`ndagi`i` maqalalar da beriledi. Yag`ni`y a`debiy sholi`w gazetadagi`i` a`debiy ko`rkem shig`armalar jo`ninde boladi`. “A`miwdariya jurnali`” bas redaktori` Xalila Dawletnazarovti`n` “Milliy g`a`ziynemiz” degen maqalasi` usi`nday mazmundagi`i` material yesaplanadi`.

“Jas jazi`wshi` shayi`rlardi` woqi`ti`p, ta`rbiyalap shi`g`aratug`i`n wori`n du`nyani`n` hesh jerinde joq. A`debiy talant-biliminin` den sawli`qti`n`, miynettin` ha`m ilahiy ku`shtin` birikpesi. A`debiyat instituti`nda, ko`rkem wo`ner ha`m ruwxı`yli`q universitetlerde ta`lim alg`anlar wo`z tarawi` boyi`nsha jazi`wshi`, kompozitor yaki artist boli`p sha`rtli tu`rde jetispeydi. Wolar, a`debiyat, ko`rkem wo`ner yaki ruwxı`yli`q tariyxi`n, wolardi`n` du`nyali`q baylani`slari`n, tani`lg`an talantlardi`n` do`retiwshiligin u`yreniwdi ha`m wolardi` u`git-na`siyatlawshi` qa`nigeler boli`p yesaplanadi`. Talantti` ta`rbiyalap shi`g`ari`w ku`ta` quramali` qubi`li`s. Wol atadan-balag`a wo`tiwi de mu`mkin, bul jag`dayda da wol talantti` di`qqat worayi`na ali`p, bag`dar berip turi`wi` kerek boladi`. «Qaraqalpaq

²⁹ “Qaraqalpaq a`debiyati” gazetasi`, 2014 jil, fevral, #2, 8 bet.

a'debiyati'» gazetasi' mine usi'nday ag'arti'wshi'li'q wazi'ypani' atqari'p ati'r"³⁰. dep jazadi` jas izertlewshi.

Gazeta betlerinde jaslardi'n' do'retiwshiligine sholi'w berilgen. G'.Yoqubovti'n' «Yoshlar ijodiga bir nazar»³¹, J.Izbasqanovti'n' «Jaslar qolg'a qa'lem alsa»³², N.To'reshovani'n' «Do'retiwshiliktin' da'slepki qa'demleri»³³ sholi'w maqalalarda redakciyag'a kelgen xatlarg'a si'n pikirler bildirilgen. Bunday maqalalardi'n' ta'rbiyali'q a'hmiyeti u'lken.

Gazeta respublikami`zdag`i` 4 tilde sh`ig`atug`i`n birden bir basi`li`mlardi'n` biri. Hur`metli Prezidentimiz Islam Karimovti'n` shet tillerine u'lken itibar qaratip kiyati`rg`ani, a`sirese, 2012 ji`l 10 dekabrdegi “Shet tillerin u`yreniwdi bunnan bi`lay da jetilistiriw haqqi`nda”g`i` qarari` negizinde shet tilinde yag`ni`y ingliz tilinde materiallar berilip kiyatir. Ma`selen, gazetada yeki tilde ko`rkem shi`g`arma beriledi. Misal ushi`n, “Gurvak” degen yertekti ali`p qarayi`q. Bul wo`zbek tilinde beriledi ha`m qasi`nda ingliz tilindegi awdarmasi` da bar.³⁴

“Gurvak”

Yakshanba kuni edi.

Ertalab dadasi bilan oyisi hovlidagi taxta supada choy ichib o'tirgan paytda, O'sarboy qornining ustiga bir gurvak qovunni qo'yib, mahkam quchoqlaganicha darvozadan xursand kirib keldi.

Dadasining kayfiyati ko'tarinki ekan:

— O'-o', O'sar polvon, gurvak obkeb, yaxshi qibsan. Tez, anavi ariqda yuvib, ichkariga kiritib, muzlatkichga qo'y. Oshdan so'ng mazza qilib yeymiz. Bo'l, polvon!

Oyisi esa, odatdagidek, O'sarboyni so'roqqa tutdi:

³⁰ Seytnazarova G. «Qaraqalpaq a'debiyati`» gazetasi` – ruwxı'y g'a'ziynemiz”, G'alaba xabar qurallari'ni'n' rawajlani'wi'ni'n' a'hmiyetli ma'seleleri. Ililmiy miynetler toplami'. No'kis. QQMU, 2013. 106-bet.

³¹ «Қарақалпақ әдебияты» 2012-жыл №4

³² Сонда.

³³ Сонда

³⁴ www.qqliterature.uz 28.03.2014

— Xo‘sh, o‘g‘lim, bu chiroyli qovunni qayerdan olding? Daladagi o‘zimizning otizdanmi?

— Yo‘-o‘q, o‘zimizniki hali pishmagan. Buni Allan boboning polizidan oldim.

— Yaxshi. O‘zi berdimi?

— Yo‘q. O‘zi bermadi.

— Yoki boboning kampiri Arzoyim buvi berdimi?

— Buvi yo‘q edi.

— Hov, polizda birov bormidi, axir?

— Avval hech kim yo‘q edi, keyin bobo ko‘rindi.

— U senga nima dedi?

— Nima deb baqirganini yaxshi ilg‘ay olmadim. Chunki, qattiq chopayotgandim.

— Iya, nega chopasan?

— Axir, jahli chiqqan bobo qo‘lidagi hassasini o‘ynatib, orqamdan quvlab kelayotgandi-da!...

Dadasi o‘rnidan urra turdi:

— Nima-a? Qayt orqangga! Hoziroq polizga bor, qovunni berib, Allan bobodan kechirim so‘rab qayt. Tur, zumrasha, chiq uydan!

O‘sarboy so‘ljaygan ko‘yi, yana qornining ustiga gurvakni qo‘yvolib, orqasiga qaytdi.

* * *

A MELON

It was Sunday. I`n the morning when father and mother were having tea on the wood terrace of the yard Osarboy came in happily with a melon on his stomach. His father’s mood was very high:

—O-o-, o Osarboy wrestlerit was so nice of you to bring a melon. Wash the melon quickly and put it into the fridge.

After polov we’ll eat it. Be quick! Mother asked Osarboy as usual:

—Well, my son. Where have you taken this delicious melon? Is it from our field?

—No, ours hasn't ripen yet. I took it from grandfather Allan's field.

—Well. Did he give it himself?

—No, he didn't.

—Or did grandmother Arzayim give it to you?

—No, grandmother wasn't there.

—Well, was there anybody in the field?

In the beginning nobody was there but then grandfather appeared.

—What did he say to you?

—I didn't hear well what he had shouted at. Because grandfather was holding his stick and he was chasing behind me angrily. Father stood up at once:

—What-t? Go back to the field, give the melon back and apologize for grandfather Allan. Stand up, rascal, go away! Having been upset Osarboy went back putting the melon on his stomach again.

Bul awdarma sali`sti`rmali` tu`rde woqi`lg`ani` belgili. Sebeb, ingliz tilindegi variant`i`n 2936 ret woqi`lg`ani` ko`rsetiledi. Wo`zbek tilindegi variant` biraz azlaw woqi`lg`an. Sebebi, Internette negizgi til ingliz tili boli`p tabi`ladi`. Bizin` pikirimizshe, bul jerde awdarmada geypara qa`teler wor`in alg`an. Ma`selen, grandfather so`zi bas ha`rip penen jazi`li`wi` kerek. Ingliz tili grammatikasi`nda bul hu`rmet belgisi si`pati`nda bas ha`rip penen jazi`li`wdi` talap yetedi.

Negizinde, gazetadag`i` bunday awdarmalar gazeta woqi`wshi`lari` ushi`n ju`da` paydali` boli`p tabi`ladi`. Til u`yreniwshilerge ko`p magli`wmatlar beredi degen woydami`z. Basli` ma`qset gazeta woqi`wshi`lari`n ko`rkem a`debiy miyraslari`mi`zdi`n` du`rdanalari` menen tani`sti`ri`wdan ibarat.

Gazeta wo`zbek, qaraqalpaq, ingliz tillerinen ti`sqari`, rus tilinde de materiallar basi`p shi`g`aradi`. Sonday maqalalardi`n` biri, "Jusan jerden ili polyot dlinoyu v

sorok let”³⁵ dep ataladi. Bul materialg'a 819 tu'sindirme qaldi'ri'lg'ani` woni`n` tarti`mli` shi`qqani`nan da`rek beredi.

“Saxi Djanaxmedov rodilsya v 1949 godu v g. Beruni, Karakalpakstan. Okonchil Taganrogskiy pedagogicheskiy institut, rabotal direktorom gimnazii, uchitel russkogo yazi`ka i literaturi` vi`sshey kategorii, chlen tvorcheskogo obединeniya xudojnikov Akademii xudojstv Uzbekistana, Zaslujenni`y rabotnik kulturi`, «Tvorcheskiy uchitel», «Otlichnik narodnogo obrazovaniya», pobeditel Mejdunarodnogo smotra-konkursa tvorchestva samodeyatelni`x xudojnikov provedhnnogo v g. Moskve, Respublikanskogo smotra-konkursa poetov, initsiator, organizator i uchastnik razlichni`x vi`stavok, v tom chisle posvyashhnni`x «Mejdunarodnomu godu jenshin», «Mejdunarodnomu godu rebh`nka», Dnyam literaturi` i iskusstva Rossii, Gruzii, Armenii, Azerbaydjana, Dagestana, Tatarstana, Bashkirii, Kazaxstana; Mejdunarodnomu simpoziumu posvyashhnnogo Karakalpaskomu narodnomu eposu «SOROK DEVUS`hEK», proillyustriroval etot epos, sozdal obrazi`:- Allayara, Gulaim, Bekzadi`, Sarbinaz, Altinay, Arslana, Utbaskana, Saimbeta, Juruntaza, Suyuna, Nadirshaxa, Kulimsaya, Surtayshi; takje obrazi` vi`dayushixsya uchh`ni`x Beruni, Avitsenni`, klassikov literaturi` A.Navoi, Ajiniyaza, Berdaxa, A.S.Pushkina, S.Esenina i drugix.” dep baslanadi` material.

Bul material ocherk formasi`nda jazi`lg`an. Wonda simbolli`q Sali`sti`ri`wlar bar. Ma`selen, “Jusan, - eto poli`n, - rastenie, krepko i gluboko prorosshee kornyami v Zemlyu, sposobnoe vi`derjat i zasuxu, i polovode, peschani`e buri, prorastat napolnyaya aromatom stepni`e prostori`, vlivayas, vpletayas v obshuyu garmoniyu Jizni, probivayas na svet blagodarya svoim divni`m prirodni`m svoystvam.” dep keltiriledi.

Material Internette 1565 ret wo`qi`lg`an ha`m 819 ret tu`sindirme qaldi`ri`lg`an.

Yendi bizin` jurnalistikami`zg`a jan`ali`q bolg`an tu`sindirmelerden mi`sallar keltirsek:

³⁵ www.qqliterature.uz 31.01.2014

“Hello, I` read your new stuff regularly. Your story-telling style is witty, keep doing what you're doing!”

Michael Kors handbags 21.05.2014 10:46

“Collection of optimistic steps to discover more on michael kors bags uk well before you're left out”.

replica michael kors bags 21.05.2014 10:44 Ssi`lka na kommentariy

“The key reasons why none of us is posting about michael kors bags uk and due to this fact precisely what one ought to take care of today.”

cheap michael kors bags 21.05.2014 10:44 Ssi`lka na kommentariy

“Techniques behind michael kors bags uk that you will gain from starting today.”

michael kors outlet 21.05.2014 10:43

Juwmaqlasti`ri`p aytqanda, “Qaraqalpaq a`debiyati” gazetasi` wo`zinin` ma`qset ha`m wazi`ypasi`na bola, xali`qti`n` ruwxı`y du`niyasi`n bayi`ti`wda ayri`qsha ko`zge tu`spekte. Tematikali`q jaqtan gazeta tek te a`debiyatqa baylani`slı` shı`g`armalardi` ja`riyalap keledi. Bul a`debiytani`w ma`selelerin de so`z yetewi menen a`debiyatshi` ali`mlar arasi`nda qi`zi`g`i`wshi`l`i`q qaldi`rmaqta.

Gazetada bir neshe tillerde materiallar beriliwi woni`n` auditoriyasi`n ken`eytpekte.

Gazetani`n` websayti`n`in` tez-tez jan`alani`p tu`ri`li`wi` da maqsetke say bolmaqta.

Bul variant menen gazetadag`i` materiallar jer ju`zinde wo`zinin` woqi`wshi`lari`na iye bolmaqta. Demek, gazetani`n` tabi`si` desek te boladi`.

Bundag`i` gazetani` basqari`w sistemasi`ndag`i`, do`retiwshilik xi`zmetler na`tiyjesi boli`p tabi`ladi`.

Suwrette: “Ku`lki beti” rubrikasi`nan ko`rinis

3-bap. “Gu`layi`m” - hayal-qizlardi`n` arnawli` basi`li`mi`

“Oila sog`lom ekan – jamiyat mustahkam,
Jamiyat mustahkam ekan – mamlakat barqarordir”

I. Karimov

Hu`rmetli Prezidentimiz Islam Karimov ayri`qsha atap wo`tkenindey, «O`zbekiston Respublikasi mustaqil davlat sifatida BMT a`zolari safidan joy olganiga atigi 19 yil bo`ldi. Ilgari o`zining bir tomonlama rivojlangan xomashyo yetishtirishga yo`naltirilgan iqtisodiyoti, halokatli paxta yakkahokimligi avjga chiqqan, qoloq ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmasi, jon boshiga iste`mol darajasi past bo`lgan mamlakatimiz mustaqil rivojlanish yillarida yangi va ulkan marralarni qo`lga kiritdi va buning natijasida uning qiyofasi tamomila o`zgardi, jahon hamjamiyatidan munosib o`rin egalladi.

...Onalar o`limi darajasi 2 baravardan ko`proq, bolalar o`limi 3 baravar kamaydi. Ushbu davrda, ya`ni qariyb 20 yil mobaynida odamlarning o`rtacha umr ko`rishi 67 yoshdan 73 yoshga, ayollarning umr ko`rishi esa 75 yoshgacha oshdi. Bugun mamlakatimizda ish bilan band bo`lgan aholining 48 foizini xotin-qizlar tashkil etadi. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozining jiddiy ta`sirlariga qaramay, O`zbekiston dunyodagi kam sonli davlatlar qatorida iqtisodiyotning barqaror yuqori o`sish sur`atlarini ta`minlamoqda, ishonchli faoliyat ko`rsatayotgan moliya-bank tizimini saqlab turibdi»³⁶.

Ja`ha`nde sol na`rse aydi`n boli`p qalmaqta, «hayal-qi`zlar yerkeklerge sali`sti`rg`anda ko`birek da`rejede kambag`alli`qqa duwshar bolmaqta, hayal-

³⁶ Ўзбекистон Республикасы Президенти Ислам Каримов Бирлескен Миллетлер Шөлкеминин Бас Ассамблеясының мыңжыллықты раўажландырыў мақсетлери бойынша пленарлық мәжлиске БМШ бас хаткери Пан Ги Мун шақырыўы менен 2010-жыл 20-сентябрде Нью Йорк қаласында мәжлистегі баянатı пан.// www.uza.uz. O`zA сайты, 21.09.2010 15:40

qi`zlar kambag'alli`g'i` yerlerge sali`sti`rg'anda qorqi`ni`shli`raq, hayal-qi`zlar kambag'alli`g'i` dinamikasi` yerlerge sali`sti`rg'anda joqari`». ³⁷

“O'zbekistanda hayal-qi`zlarga degen ma'mleketlik siyosat 1991-ji`ldan baslap zamanago'y hayal-qi`zlar ha'reketinin' rawajlani`wi`ni`n' jan'a basqi`shi` baslandi`. G'a'rezsizlikke yeriskennen son', O'zbekistan Respublikasi`nda hayallardi`n' ja'miyette ha'm shan'araqtag'i` da'rejesin bekkemlew bari`si`nda u'lken o'zgerisler ju'z berdi. Ma'mleketlik siyosatlardi`n' birin hayal-qi`zlardi`n' awhali`n jaqsi`law quradi`. Ha'zirgi ma'mleket siyosati` yerler menen hayallar ushi`n ten' huquqlar ha'm yerkinlikler principin iske asi`ri`wg'a, O'zbekistan Konstituciyasi`na muwapi`q ten' mu'mkinshilikler jarati`li`wg'a qarati`lg'an.” ³⁸

“Gulayi`m” gazetasi`ni`n` tematikali`q wo`zgesheligi tuwrali` so`z yetkende woni`n` negizinen hayal-qi`zlarga bag'i`shlang'an gazeta yekenin ayri`qsha atap wo`tiw wori`nli`.

Qaraqalpaqstanda birden-bir a`debiy gazeta “Gu`layi`m” degen atamada jari`q ko`rdi. Biraq, da`slebinde gazeta betlerinde jergilikli avtorlardi`n` materiallari` ja`riyalanbadi`. Ha`r qi`yli` awdarmalar, basqa avtorlardi`n` shi`g`armalari` ja`riyalandi`. Qaraqalpaq jurnalistikasi` son`g'i` ji`llarda zamanago'y jurnalistikani`n` tag'i` bir wo`zgesheligi si`pati`nda rawajlani`p barati`rg`an gazeta menejmenti kirip kelmekte.

“Mustaqilligimizning 22 yilligi oldidan” degen tema asti`nda “Fidoiy, faol qizlar yutug'i” <sup>39</sup> atamasi`ndag'i` maqala berilgen. Wonda ha`r qiyli` orden, ataq, si`yli`q alg`an jamiyetlik isker ha`m jurnalist-hayal qi`zlar haqqi`nda so`z ju`ritiledi. Ma`selen, I.V. Savitskiy ati`ndag'i` Qaraqalpaq ma'mleketlik ko`rkem wo`ner muzeyi direktori` Marinika Babanazarovani`n` Franciyani`n` O`zbekistandag'i` yelshixanasi` ta`repinen fransuzlardi`n` milliy bayrami`na

³⁷ Cagatay, Nilufer. Gender and Poverty. Working Papers Series, 5. May 1998. UNDP.

³⁸ Jiemuratova B.J.«G'alaba xabar qurallarında gender ma'seleleri» (Internet materiallari misalinda 2005-2010 jj) atamasında?pitkeriw qa'nigelik jum`a, QQMU, 2001, 15 bet

³⁹ Gulayi`m “ gazetasi`, 2013 Iyol, #7, 1- bet

bag`i`shlani`p shol`kemlestirilgen “Ko`rkem wo`ner ha`m a`debiyat” ordeni menen si`yli`qlang`ani keltiriledi.

Sunday-aq, jurnalist Tamara Masharipova menen Gulnara Ju`ginisovalardi`n` jetiskenlikleri hayal qi`zlardi`n` ja`miyette tutqan worni`n ko`rsetedi.

“Gulayi`m” gazetasi` tek te unamli` qaharmanlar yamasa hayallardi`n` jetiskenliklerin so`z yetiw menen sheklenbesten, wolardi`n` ha`r qi`yli` unamsi`z illetlerdi de islep ju`rgenin materiallarda so`z yetedi. Ma`selen, “Na`psi ba`lesi” degen u`lken ko`lemdegi maqala “Ji`nayat ha`m jaza” rubrikasi`nda berilgen.⁴⁰

Wonda joqari` woqi`w worni`nda jumi`s islewshi mug`allimnin` unamsi`z qi`l`iqlari` so`z boladi`. Z.Alieva degen woqi`ti`wshi`n`i`n` studentlerge qolaysi`z is hareketi, wolardan imtixan payi`ti`nda ko`p mug`darda pullar talap yetkeni atap wotiledi. Demek, bul maqalani` beriw arqali` redakciya hayal-qi`zlari`mi`zg`a bul illetler sabaq bolsi`n degeni yedi.

Gazetadag`i` jetilistiriw kerek bolg`an kemshiliklerdin` biri si`pati`nda birdey manmundag`i` materiallardi`n` bir sani`nda qayta-qayta beriliwin atap o`tiwimiz wori`nli`. Ma`selen, gazetani`n` 2013 ji`l iyul ayi`ndag`i` sani`nda jazgi` dem ali`s worni` tuwrali` qatara 3 material ja`riyalang`an. “Balalar shadli`g`i`”, “Gulbog`” oromgohida”, “Ataral”dag`i` kewilli ku`nler” dep atalg`an xabarlarda tek te balalar jazi` haqqi`nda so`z boladi`.

Gazetada “Salamatli`q” rubrikasi` yen` ko`zge tu`setug`i`n rubrikalard`i`n` biri sanaladi`. “Gulayi`m” gazetasi`nda “Mulohaza” degen rubrika asti`nda pikirlerge toli` maqalalar turaqli` berilip bari`ladi`. Wonda hayal-qi`zlari`mi`z wo`zlerinin` jeke turmi`si`nda ushi`rasqan mashqalalar boyi`nsha wo`z pikirlerin aytadi`. Sunday materiallardi`n` biri Asem Sirimbetovani`n` “Biz begona emasmiz”<sup>41</sup> dep ataladi`.

⁴⁰ Gulayi`mgazetasi`, 2013 Iyol, #7, 2-bet

⁴¹ “Gulayi`m” gaezatsi`, 2013 Fevral, 3 bet.

“Vaqtim yo’q, vaqtim tig’iz. U bu so’zlarni ko’p marotaba ishlatar edi. Dastlab uncha e’tibor bermas edim...” dep hayal zati` wo`zinin` yerinen ku’tken na`rsesin taba almag`ani`na ashi`nadi`. Shan`araqqa tek te hayal qaraw kerek degen tu`sinik penen jasap ati`rg`anlarga` ata-anani’n` birdey juwapker yekenligin aytpaqshi` boladi`.

“Qu’diretli yel tayani’shi” degen material yerler haqqi`nda jazi`lg`an. Sebebi, bul maqala gazetani`n` yanvar ayi` sa’nesnde jariyalang`an.<sup>42</sup> Wonda “Armiya –ha`r bir ma`mleket, millettin` maqtani’shi`, ar-nami’si` ha`m ma`rtebesidur” degen Prezidentimizdin` bayanati`nan u`zindi keltirilgen. “I`sbilermen hayallar” degen maqalada bolsa, Kegeyli rayoni` ha`kiminin` wori`nbasari`, rayonli`q hayal-qi`zlar komiteti basli`g`i` Farida Sultanova rayonda islenip ati`rg`an jumi`slarga` toqtalg`an.

“Gulayi`m”ning huquqiy saboqlari” degen rubrika asti`nda bolsa, gazeta woqi`wshi`lari` ta`repi`nen berilgen ha`r qi`yli` sorawlarg`a juwaplar beriledi. Ma`selen: “Oila daromadlari hisobga olinmagan holda ham tayinlanishi mumkinmi?”, yamasa “Doimiy yoki vaqtincha ro`yxatda turganlik ahamiyatga egami?” degen sorawlarg`a juwaplar berilgen.⁴³

“Ayol borki olam munavvar” degen rubrika da gazeta betinde ko`p beriledi. Wonda hayal-qi`zlar obrazi` jarati`ladi`. Sebebi, ja`miyetlik turmi`sta ulgi bolarli`q hayal-qi`zlar haqqi`ndag`i` maqalalar turaqli` tu`rde berilip kelinbekte.

“Jiyren atta jelibiregen ko`k ko`ylek...” degen maqalani` bolajaq jurnalist, Qaraqalpaq ma`mleketlik universiteti jurnalistika bo`limi student J.Qalmuratova jazg`an. Wol G.Dawletovani`n` “Kiymegenge a`rman bolg`an ko`k ko`ylek” degen qosi`g`i` tiykari`nda do`retken.

Hayal qizlardi`n` turmi`si`ndag`i` aji`rasi`w temasi`n so`z yetiwshi jurnalist Tamara Masharipovani`n` “Protokol so`yleydi” degen material`i student – qi`zlar turmi`si`nda ju`z berip turatug`i`n unamsi`z jag`daylar haqqi`nda

⁴² “Gulayi`m” gazetasi`, 2013, #1, yanvar

⁴³ “Gulayi`m” gazetasi`, 2013, #1, yanvar

jazi'lg'an. Bul material gazetani'n bir neshshe sanlari'nda berilgen. Maqala "Turmi's soqpaqlari'nan" degen rubrikada ja'riyalang'an.

"Gulayi'm" gazetasi'ni'n 2013 ji'l iyun ayi'ndag'i №6 sani'nda qaraqalpaq ha'm wo'zbek tillerinde hayal-qi'zlar temasi'n so'z yetiwshi maqalalar ja'riyalang'ani'n atap wo'tiw wori'nli'. Mi'sal ushi'n, "Qizlar ish bilan ta'minlanmoqda", "Qizlar sporti", "Madaniyat fidoiysi", "O'zbek gimnastikachilari Osiyoda tengsiz" degen temalarda ha'r qi'yli' janrlarda materiallar berildi.

Izertlewshi M.Xadjimuxamedova atap wo'tkenindey, «Yerler menen hayallardi'n ja'miyetlik roli u'lken jastag'i'lar ta'repinen yemes, soni'n menen birge jaslar ta'repinen de wo'tmish a'wladlardi'n da'stu'rlerine muwapi'q boli'wi' kerek, dep tu'sindirilmekte»⁴⁴.

"Shan'araq – qutli' bag'i'm" degen temadag'i' Qaraqalpaqstan Respublikasi' Ministrler Ken'esi basli'g'i'ni'n wori'nbasari', hayal-qi'zlar Komitetinin' basli'g'i' Zuxra Ibragimovani'n maqalasi'nda ja'miyette shan'araqti'n tutqan worni' so'z boladi'.

"Jurtbasshi'mi'z, shan'araqti'n ja'miyette tutqan worni' ha'm a'hmiyeti haqqi'nda bi'lay deydi: "Bala tuwi'lg'an ku'ninen baslap shan'araq wortali'g'i'nda jasad'i'. Shan'araqqa ta'n da'stu'rler, qadiriya'tlar, u'rp-a'detler balani'n zuwalasi'n qa'liplestiredi. Yen' a'hmiyetlisi, perzentler shan'araq, wo'mir mektebi arqali' jamiyet talaplari'n an'laydi', sezinedi." Bul wori'nda alg'a su'rilip ati'rg'an pedagogikali'q ideyani'n tiykarg'i' mazmuni' shan'araq ta'rbiyasi'n jolg'a qoyi'w, bekkemlew, ja'ne de teren'lestiriw menen baylani'sli'. Shan'araq ta'rbiyasi' degende ata-ana, shan'araqtagi' jasi' u'lkenler ta'repinen balalardi'n tuwri' milliy a'dep-ikram normalari' tiykari'nda ta'rbiyalani'wi'n tu'sinew lazi'm."⁴⁵

⁴⁴ Xadjimuxamedova M. Vzaimootnoshenie polov v Uzbekistane; traditsii i sovremennost'. T., 2002. 48 bet.

⁴⁵ "Gu'layim" gazetasi', 2013 ji'l, May', 2- bet.

Maqala “15 may- shan`araq ku`ni” mu`na`siybeti menen ja`riyalang`an.

No`kis rayoni` ha`kimi wori`nbasari`, hayal-qi`zlar ken`esi basli`g`i` U.Seyfullaevani`n` “Ja`miyet tiregi wo`zin`sen`, hayal” degen maqalasi`nda rayon hayal-qi`zlari`ni`n` qolg`a kirgizip ati`rg`an jemisli miynetleri, wolardi`n` na`tiyjeleri haqqi`nda ayti`ladi`.

Shan`araqti`n` ja`miyettegi worni` jo`ninde “Oila – jamiyat tayanchi” degen O`zMTDP Kengashi jetekshi qa`nigesi S.Qarajanovti`n` maqalasi da usi` saninda berilgenin yesapqa ali`p, biz gazetani`n` bul sani`ni`n` tematikasi` “shan`araq-ja`miyet” degen juwmaqqa keldik.

Gazetani`n` illyustraciya`li`q jaqtan bezeliwine itibar bersek, wonda UzA fotoxabarshi`si` Maqset Abibullaevti`n` fotosuwretlerinen ko`plep paydalang`ani`n ko`riwge boladi`.

Gazetani`n` bul sani`nda da “Sheriyat” rubrikasi`nda Latofat Tajibaevani`n` “Ona tilim”, “Mehmon qiz” degen qosi`qlari` ja`riyalandi`.

Gazetani`n` 2013 ji`l sentyabr ha`m oktyabr sanlari` qosi`p shi`g`ari`ldi`. Ta`jiriybede bunday jag`daylar ko`plep ushi`rasadi`. Bul sanda yelimiz g`a`rezsizlgine baylani`sli` materiallar bar. Zuhra Ibragimovani`n` “E`zoz va ehtirom ifodasi” atli` ko`lemli maqalasi`nda respublikami`z hayal-qi`zlari`n`i`n g`a`rezsizlik ji`llari`nda yerisken tabi`slari` so`z yetiledi. Qaraqalpaqstan xabar agentliginin` “Teberik anami`zg`a teren` hu`rmet” degen xabari`nda 107 jasar Qa`lligu`l Baxieva haqqi`nda so`z yetiledi.

Qaraqalpaqstan xabar agentliginin` “Su`wretlew wo`neri wonda xudojnik qi`zlardi`n` da u`lken u`lesi bar” degen xabari`nda qi`zlar temasi` so`z boladi`.

Hayal-qi`zlar temasi`n so`z yetkende avtorlar tek te quwani`shli` faktlerdi yemes, al wo`mirde ju`z beretug`i`n qayg`i`li` waqi`yalar haqqi`nda jazadi`.

“Ajal quvlagan kecha”⁴⁶ degen maqalada jurnalist M.Qabulova wo`mir ta`shwishleri tuwrali` bolg`an waqi`ya tiykari`nda sud ocherkin jazg`an.

⁴⁶ “Gu`layim” gazetasi`, 2013 ji`l, Sentyabr, Oktyabr, 7 bet.

Ustazlar ku`ni mu`nasiybeti menen de gazetani`n` bul sani`nda bir neshe materiallar ja`riyalang`an.

2013-ji`ldi`n` 11 sani`nda “El ardoqlagan shifokor, Roza” degen maqala Roza Bisekenova tuwrali` jazilg`an. Wol bayram qarsan`i`nda ma`mleketlik si`yli`q alg`an yeken.

“Qarar ha`m woni`n` wori`nlani`iwi” degen rubrika asti`nda “Shet tillerin uyretiw jetilistirmekte” degen xabar Qaraqalpaq xabar agentligi ta`repinen berilgen.

“Ayjamolga omad tilaymiz” degen maqalada jurnalist G'.Worazimbetov Ayjamal Joldasbaeva haqqi`nda jazg`an. “U o`qishga qabul qilingan vaqtdan boshlab o`quvchilar orasida o`zining bilimi, tartib-intizomi, jamoat ishlarida faol qatnashishi va izlanuvchanligi bilan tezda ko`zga tushdi.”⁴⁷ dep keltiredi avtor maqalasi`nda.

Gazetani`n` tematikasi`n belgilewshi materiallardi` Qaraqalpaq xabar agentligi xabarshi`lari` ha`m gazeta xabarshi`lari` tayarlag`an.

To`rtinshi betinde sh`ipaker ma`sla`ha`ti, a`debiy temadag`i` materiallar, sonday-aq, pazandalik sirlari` si`yaqli` materiallarga ken` wori`n berilgen.

2013 ji`ldi`n` yen` son`g`i` aydag`i` sani`nda bir neshe ret tan`lawlar haqqi`nda maqalalar berilgeninin` gu`wasi` boldi`q. Tematikali`q jaqtan hayal-qizlar temasi` bolg`ani` menen negizgi materiallar yesap formasi`nda berilgen. Ma`selen, “Ilim juldi`zlari” tan`lawi`ni`n` jen`izmpazi` Ayjamal Karamatdinova, “Jil mug`allimi” milliy tan`lawi`ni`n` jen`impazi` Gulshad Da`wjanova, O`zbekistan hayal-qizlari`ni`n` “Ali`m” sho`lkemi ta`repinen ilimiy izlenisler ali`p bari`p ati`rg`an jaslar ushi`n tan`law jen`impazi` Worolxan Sultasheva tuwrali` materiallar ja`riyalang`an.

Sonday-aq, bizin` an`lag`ani`mi`z bul sani`nda Qaraqalpaqstan xabar agentliginin` xabarlari` ju`da` ko`p berilgen.

⁴⁷ “Gu`layim” gazetasi, 2013 ji`l, Noyabr, 2 bet.

Gazetani`n` son`g`i` betinde bolsa, “Pazandalik sirlari”, “Foydali maslahatlar” rubrikalari`nda mag`li`wmatlar berilgen. Wolar Internet materiallari` negizinde tayarlang`an.

Gazetadag`i` “Turmi`s soqpaqlari`nda” rubrikasi`nda berilgen “Protokol so`yleydi...”⁴⁸ degen jurnalist Tamara Masharipovani`n` maqalalar du`rkini auditoriyada qi`zi`g`i`wshi`li`q woyatti`. Maqala juwmagi`nda avtor: “Barli`q na`rsege tek hayallar ayi`pli` degen hu`kimnin` u`stemligi, yerkeklerdin` juwapkershilikti wonsha moyni`na ala bermeytug`i`ni` - ba`ri bir jani`mdi` jeydi. Meni yen` ko`p azapqa salatug`i`ni`: “Hayal wo`zi tuwg`an balani` yes-aqi`li` pu`tin hali`nda ta`rbiyalay almaydi`” degen qarardi` usi` qollari`m menen jazg`ani`m!” dep bati`l tu`rde jazadi`.

Rasi`nda da bul mashqala ha`zirde hu`kim su`redi. Yerlerge sali`sti`rg`anda hayallardi`n` ja`miyettegi worni`na itibarsi`zlaw ko`z-qarasta bolatugi`n insanlar da joq yemes.

Gazetada geyde-geyde hayal qi`zlar do`retiwshiligine di`qqat qarati`ladi`, wolardi`n` jazg`an qosi`qlari`nan beriledi. Ma`selen, Zulxumor Kamolovanin` “Qalbim”, “Ajdodlarim”⁴⁹ atamasi`ndag`i` qosi`qlari` “Sheriyat” rubrikasi`nda berilgen.

3.2. “Gu`layi`m” gazetasi`ni`n` elektron verciyasi`

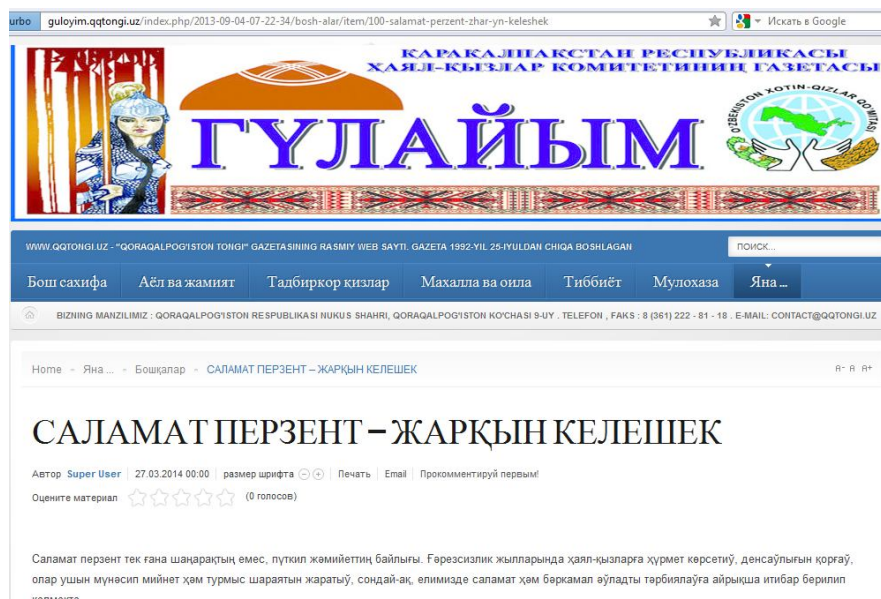
⁴⁸ “Gu`layim” gazetasi`, 2013 ji`l, aprel`, 4 bet.

⁴⁹ “Gu`layim” gazetasi`, 2013 ji`l, aprel`, 4 bet.

Gazetani`n` websayti` “gulayim.qqtongi.uz” dep ataladi`. Wonda gazetani`n` qag`az variant`nda jazi`lg`an materiallari` beriledi.

Yendi biz websaytta ja`riylang`an ayi`ri`m materiallardi` analizlewge ha`reket yetemiz. “Salamat perzent – jarqi`n keleshek”<sup>50</sup> degen maqala negizinen bi`yi`lgi` ji`ldi`n` salamat bala ji`li` dep atali`wi` menen baylani`sli` jazi`lg`an.

“Salamat perzent tek g`ana shan`araqti`n` yemes, pu`tkil ja`miyettin` bayli`g`i`. G`a`rezsizlik ji`llari`nda hayal-qi`zlarg`a hu`rmet ko`rsetiw, densawli`g`i`n qorg`aw, wolar ushi`n mu`na`sip miynet ha`m turmi`s sharayati`n jarati`w, sonday-aq, yelimizde salamat ha`m ba`rkamal a`wladti` ta`rbiyalawg`a ayri`qsha itibar berilip kelmekte.

Respublikali`q xali`qti`n` reproduktivlik salamatli`q orayi` Qaraqalpaqstan Respublikasi` filiali`ni`n` direktori` Tamara Yernazarova menen sa`wbet ana ha`m balani`n` ma`plerin qorg`aw, hayal-qi`zlarg`a zamanago`y medicinali`q ja`rdem ko`rsetiw boyi`nsha a`melge asi`ri`li`p ati`rg`an ilajlar haqqi`nda boldi`” dep baslanadi` material.

⁵⁰ www.gulayim.qqtongi.uz 27.03.2014

Juwmaqti` “Prezidentimiz aytqani`nday, hayaldi` qa`dirlew, awi`ri`n jen`illetiw, tu`rli keselliklerden qorg`aw pu`tkil ja`miyetimizdin` pari`zi` yesaplanadi`” dep keltiriledi. Materialdi` bizge shekem 5288 adam woqi`g`ani` interviyudi`n` a`hmiyetliginen da`rek beredi.

Gazetada mashqalani` ko`terip shi`qqan materiallar da bar. Aytayi`q, “Bolaga ism tanlashni bilasizmi?”⁵¹ degen materialda balag`a at qoyi`w ma`selesi so`z boladi`.

Wonda mi`naday jaqsi` pikirlerdi ushi`rati`wi`mi`z mu`mkin: “Xalqimizda bolaga ism qo`yishda azal-azaldan katta mas`uliyat bilan yondashadi. Ota-bobolarimiz avlodi davomchilariga kelajakda yetuk inson bo`lib yetishishlarini niyat qilib, umr yo`lida o`z ismi baxt-saodat olib kelishi uchun xosiyatli ismlar tanlab qo`yishgan.

Navro`z, hayit bayramlari arafasida dunyoga kelgan chaqaloqlarga Navro`zbek, Navro`zoy, Hayitboy, Hayitgul, Hayitjon kabi ismlarni qo`yib, bu kunda tug`ilgan farzandlari hayotining har bir kuni bayramdek o`tishini niyat qilganlar. Va yana kelgusi farzandi o`g`il bo`lishini istagan ota-onalar tug`ilgan chaqaloqqa Ulbo`sin, Umida deb qo`yishadi.

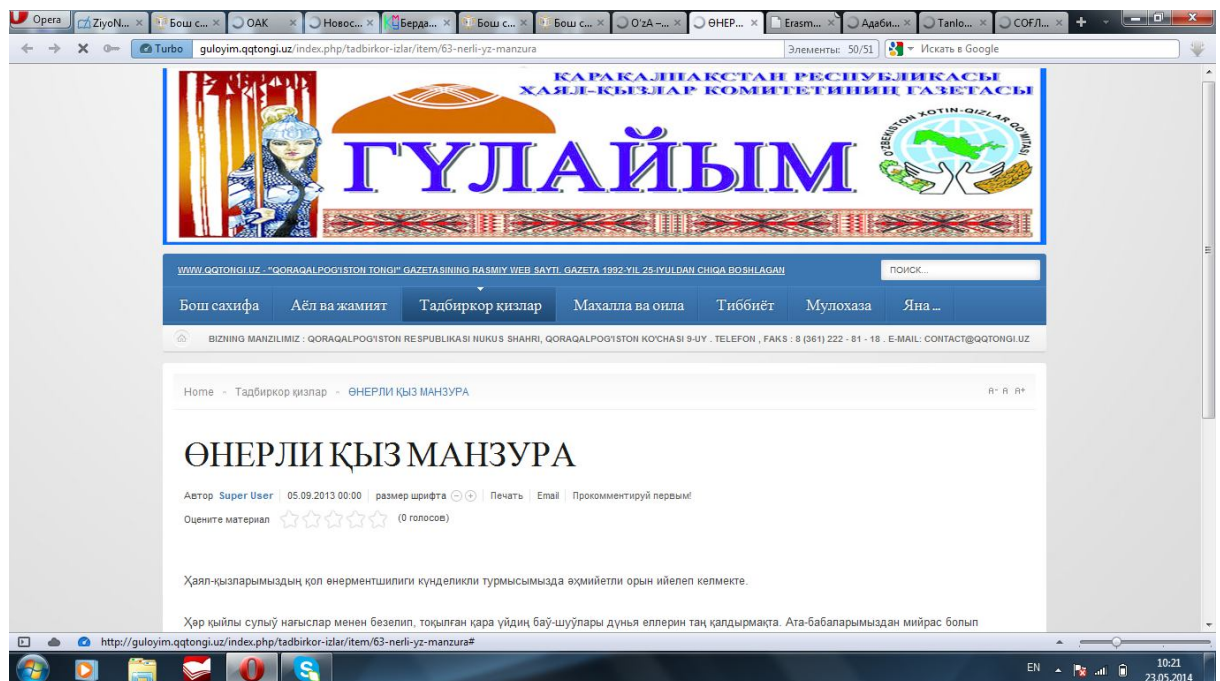
Xalqimiz orasida «ismi og`irlik qiladi», «ismini ko`tara olmadi» degan iboralar uchraydi. Bu iboralar bejiz aytilmaydi, albatta. Zero ism inson umrining doimiy hamrohi hisoblanadi. Shuning uchun ham bolaga ism qo`yishdan avval yoshi katta otaxon va momoxonlarimizdan maslahat olib qo`yadilar.”

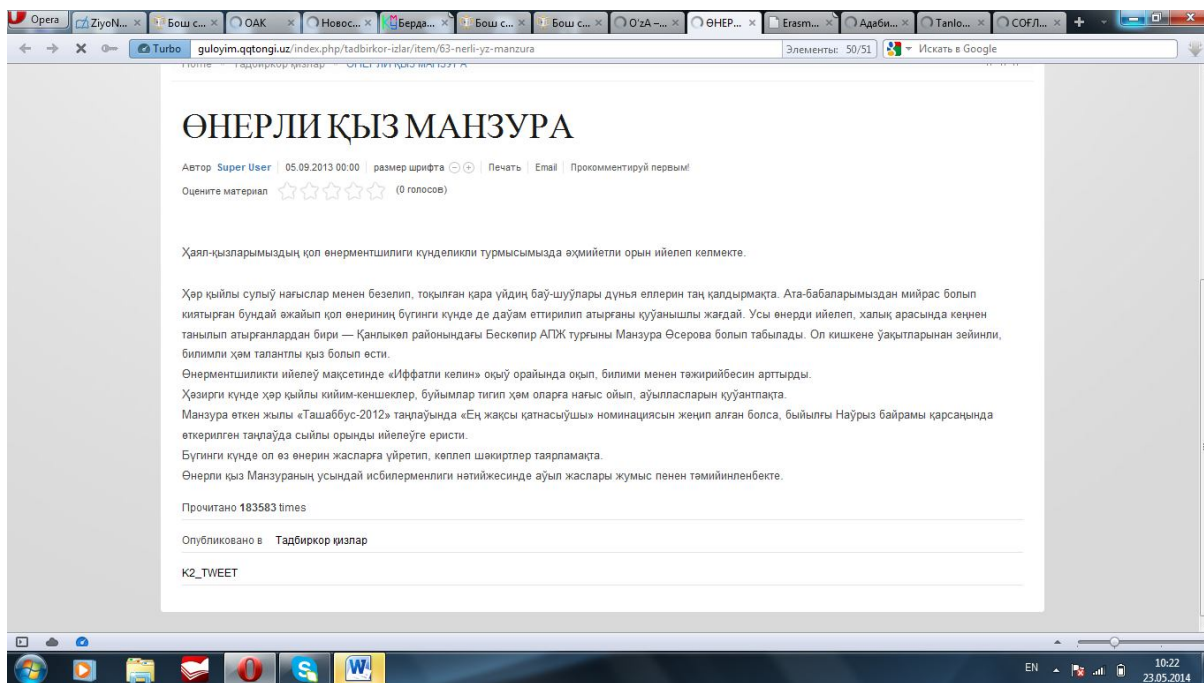
Avtor bunnan son` bu`gingi ku`nde at qoyi`wdag`i` jol qoyi`li`p ati`rg`an kemshiliklarga toqtaladi`:

“Zamonaviy oila, farzandlarimni zamonaviy inson qilib tarbiyalayman deb ularga ruscha, inglizcha, turkcha ism qo`yayotgan ayrim ota-onalar o`zimizga xos ismlarni unutib borishayapti chog`i. Mehmet, Demir, Serdar kabi ismlar yoshlar orasida ko`p uchrayapti. Bundan tashqari Jonibekni Joni, Jasurni Jaska, Feruzni Feyza, Gulini Gulya deb buzib aytishadi.

⁵¹ www.gulayim.qqdongi.uz 05.09.2013

To'g'ri, bolalar til bilgani, ingliz, rus, frantsuz, boringki, xitoycha so'zlarni ham o'z tilidagidek talaffuz qilib, ravon gapira olgani quvonarli holdir. Lekin zamonaviy bo'lamiz deb, ya'ni «qosh qo'yaman deb ko'z chiqarib» qo'ymayapmizmikan?» dep auditoriyani`woylani`wg`a shaqi`radi`. Rasi`nda da bul mashqalani`ko`tergen material bolg`ani`ushi`n bul materialdi`Internette 218947 ret woqi`lg`ani`n ayti`p wo`tiw wori`nli`.

“Wo`nerli qi`z Manzura” atamasi`ndag`i` maqalada qoli` gu`l, sheber qi`zlardi`n` qaytalanbas talanti` haqqi`nda ayti`ladi`.⁵²

“Hayal-qi`zlari`mi`zdi`n` qol o`nermentshiligi ku`ndelikli turmi`si`mi`zda a`hmiyetli ori`n iyelep kelmekte.

Ha`r qi`yli` suli`w nag`i`slar menen bezelip, toqi`lg`an qara u`ydin` baw-shuwlari` du`nya ellerin tan` qaldi`рмақта. Ata-babalari`mi`zdan miyras boli`p kiyati`rg`an bunday a`jayi`p qol o`nerinin` bu`gingi ku`nde de dawam yettirilip ati`rg`ani` quwani`shli` jag`day. Usi` o`nerdi iyelep, xali`q arasi`nda ken`nen tani`li`p ati`rg`anlardan biri — Qanli`ko`l rayoni`ndag`i` Besko`pir APJ turg`i`ni` Manzura O`serova boli`p tabi`ladi`. Ol kishkene waqi`tlari`nan zeyinli, bilimli ha`m talantli` qi`z boli`p o`sti.”

Bul kishi ko`lemdegi materialda kishkene sheber, isbiltermen qi`z tu`wrali` so`z yetilgen, woni`n` tabi`slari`ni`n` si`ri` yeledе ashi`p berilgende ma`qsetke muwapi`q bolar yedi.

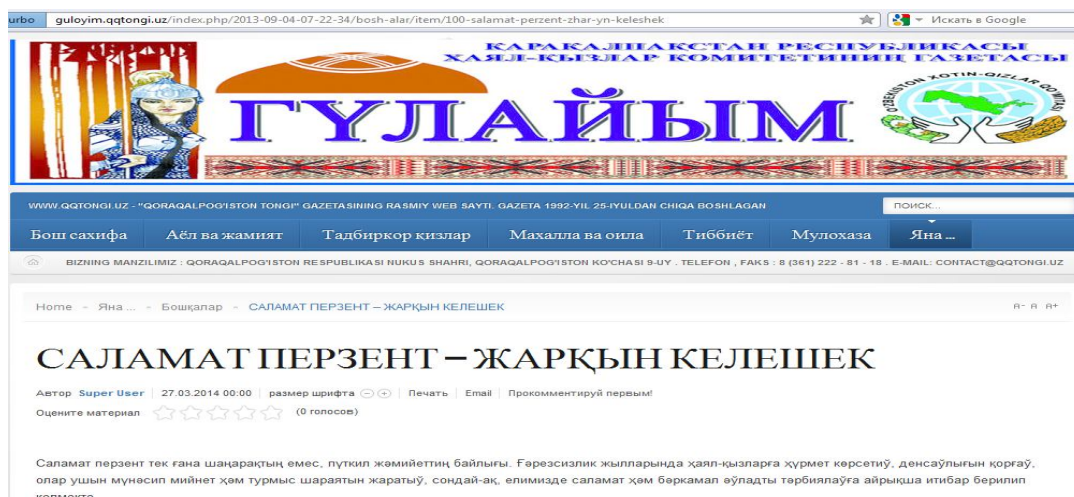
⁵² www.gulayim.qqtongi.uz 05.09.2013

JUWMAQLAW

“Qoraqalpogiston tonggi” gazetasi` respublikami`zdag`i` wozbek tilinde shi`g`atug`i`n birden-bir` respublikali`q bas gazetalardi`n` biri. Woni`n` basqa gazetalardan basli` ayi`rmashi`li`g`i` gazetada innovatsiyali`q ko`rinisler bar. Ma`selen, gazeta qasi`nan tematikali`q jaqtan tarawli`q “Gulayi`m”, “Qaraqalpaq a`debiyati” gazetalari`ni`n` shi`g`ari`li`wi` unamli` qubi`l`is. Bul jurnalistikadag`i` konvergenciya ma`selesine juwap beretug`i`n jag`day. Rawajlang`an yellerde gazeta qasi`nan gazeta shi`g`ari`w yamasa g`alaba xabar qurallari` qasi`nan basqa g`alaba xabar qurallari`n sho`lkemlestiriw da`sturi` qa`liplesken. Bugini auditoriya usi`nday ko`p ta`replemelikti talap yetedi.

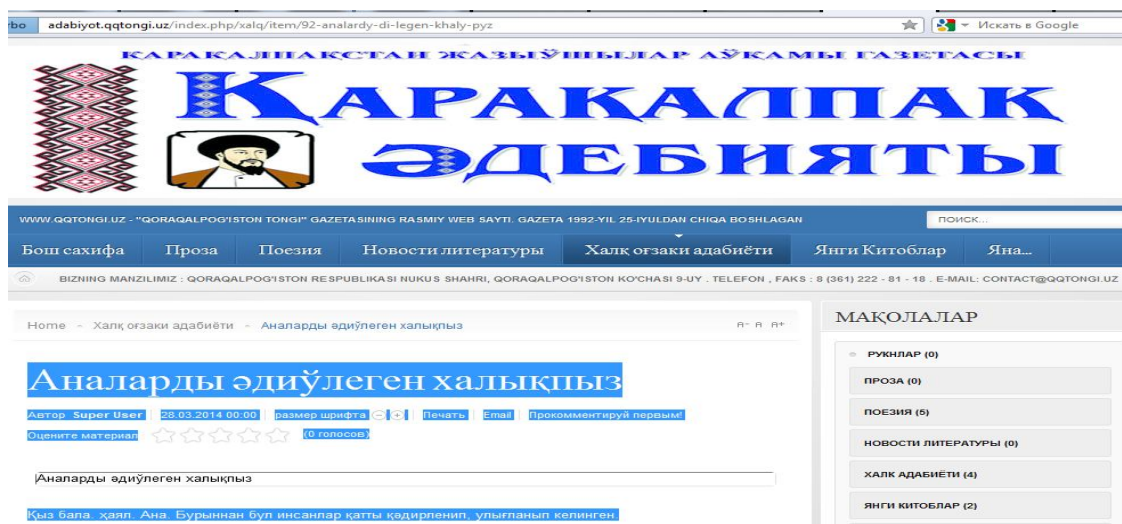
Gazetani`n` Internettegi elektron basi`l`imi`nda da tematikali`q jaqtan bo`lingen rubrikalardi` ushi`rati`wg`a boladi`: siyosat, ekonomika, ilim-bilim, ma`deniyat, medicina, awi`l xojali`g`i`, qarar ha`m wori`nlani`w, huqi`q, rasmiy xabarlar, jamiyet, ekologiya, sport, jinayat ha`m jaza, ruwxiy qadiriyaqlar.

Rubrikalar ishinde “Hayal-qizlar” ha`m “a`debiyat” temalar`i`n arnawli` so`z yetiwshi rubrikalar joq. Bular gazeta woqi`wshi`lari` ushi`n ju`da` a`hmiyetli. Biraq, bul temalardi` so`z yetiwshi arnawli` bo`lim berilgen. Wonda gazeta qasi`nan sho`lkemlestirilgen yeki “Gulayi`m” ha`m “Qaraqalpaq a`debiyati” gazetalari`ni`n` saytlari` berilgen.

Gazeta ishindegi “Gulayi`m” gazetasi`nda ishki tematikali`q bo`liniwlardi ko`riwge boladi`. Ma`selen, “Ayol va jamiyat”, “Tadbirkorlar”, “Mahalla va oila”, “Tibbiyot”, “Mulohaza” atamasi`ndagi` menyular ko`rinis tapqan. (1-su`wret)

Al, gazeta ishindegi gazetalardi`n` biri “Qaraqalpaq a`debiyati`” gazetasi`nda “Proza”, “Poeziya”, “Novosti litaraturi`”, “Yangi kitoblar” degen rubrikalardi` belgilewshi menyular jaylasti`ri`lg`an. Wo`z gezeginde bular ja`ne de kishi toparlarg`a bo`liniwi mu`mkin.

(2-su`wret)

Demek, “ha`zirgi zaman g`alaba xabar qurallari` - bul da`stu`riy g`alaba xabar qurallari`n, globalli`q telekommunikasiya qurallari`n ha`m g`alabali`q auditoriya menen islesiw texnologiyalardi`n` ji`ynag`i`n wo`zinde ja`mlep, virtualli`q haqi`yqatli`qti` payda yetedi.”⁵³

Gazeta woqi`wshi`lari`ni`n` imkaniyatleri` ken`eymekte. Internetke kiriw imkaniyati` bar adam sol gazetalardi` da woqi`w mu`mkinshiligine iye boladi`. Internet jurnalistikasi` redakciya ja`maati ushi`n ken` imkaniyatlar yesigin ashpaqta.

⁵³ Kalmikov A.A., Koxanova L.A. Internet-jurnalistika. Moskva, Unity, 2005, 9-bet.

“Qoraqalpogʻiston tongi” gazetasi media biznesi’ baslap bermekte. Gazetani`n` tematikali`q wo`zgesheligi negizinde kelip shi`qqan gazeta qosi`mshalari` rawajlang`an yellerdin` ta`jiriybelerin yengizip ati`r dep ayta alami`z.

“Gazetalardi`n` tematikali`q wo`zgeshelikleri ma`selesi jurnalistikadag`i` a`hmietli mashqalalardi`n` biri. Qaraqalpaq jurnalistikasi` iliminde bul mashqala ele toli`q sheshilmedi. Tematikali`q wo`zgeshelik, jurnalistikami`zdi`n` gazetalardi`n` jetilisiw tariyxı` ha`m rawajlani`w ma`seleler u`yrenilmedi. Qaraqalpaq publicistiaksi`nda jazi`wshi` publitsistikasi` menen ko`rkem ocherk ma`seleleri ali`mlar di`qqati`n wo`zine tartti` ha`m O`zbekistan Respublikasi` g`a`rezsizlik da`wirindegi Qaraqalpaqstan jurnalistikasi` tuwrali` da arnawli` ilimiy miynetler jazi`ldi`.¹

Redaktsiyadag`i` sho`lkemlestiriw ma`selesi, jurnalistika menen ko`rkem a`debiyatti`n` baylani`si`, wo`z-ara qatnasi` tuwrali` woqi`w qollanbalar do`retildi.<sup>54</sup> Biraq, yelege shekem gazetada tematikali`q wo`zgeshelik boyi`nsha woqi`w qollanbalar jazi`lmadi`.

“Qoraqalpogʻiston tongi” gazetasi` tematikali`q jaqtan mi`naday tu`rlerge bo`linedi:

- 1) Siyasiy-ja`miyetlik
- 2) Hayal-qi`zlar
- 3) A`debiyat

Bizin` pikirimizshe, gazeta qasi`nan yeke tematikali`q basi`li`mlar payda boli`wi` da mu`mkin.

¹ Кожыкбаева З. Художественный очерк в современной каракалпакской литературе. АКД. Нукус, 1998 ; Абдимуратов А. Публицистика Т.Каипбергенова` специфика, жанровое особенности, стилистика. Ташкент, АКД. 1997 ; Paluanov B. Hozirgi qoraqalpoq adabiyotida esse janri. Nukus, 2007 ; Бекбаулиев Д. Мустақиллик йилларидаги Каракалпоғистон матбуоти (1991-1996 йиллар). Тошкент, 1997. Кандидатлық дисс. Авторефераты. Qalekeev Q. Ga`rezsizlik dawirinde qaraqalpaq baspasozinde tariyxiy shaxslar ha`m interpretaciya. Toshkent, 2008.

⁵⁴ Bekbawliev D. Gazeta qalay shi`g`adi`? Nokis, Bilim, 2012; Qoji`qbaeva Z. Janr. Baspaso`z. Reklama. No`kis, Qaraqalpaqstan, 2012; Qudaybergenov M. Reklamali`q xi`zmet, No`kis, Bilim, 2012.

Sebebi, O'zbekiston Respublikasi Konstituciyasi`ni`n` 53-statyasi`nda keltirilgenindey, "Bozor munosabatlarini rivojlantirishga qaratilgan O'zbekiston iqtisodiyotining negizini xilma-xil shakllardagi mulk tashkil etadi. Davlat istemolchilarning huquqi ustunligini hisobga olib, iqtisodiy faoliyat, tadbirkorlik va mehnat qilish erkinligini, barcha mulk shakllarining teng huquqliligini va huquqiy jihatdan bab-baravar muhofaza etilishini kafolatlaydi.

Xususiy mulk boshqa mulk shakllari kabi daxlsiz va davlat himoyasidadir."⁵⁵

⁵⁵ O'zbekiston Respublikasi Konstituciyasi`, Toshkent, O'zbekiston, 1992.

Paydalang`an a`debiyatlar:

1. Karimov.I. Mamlakatni modernizatsiya qilish va iqtisodiyotimizni barqaror rivojlantirish yo`lida. – T.16. – T.: “O`zbekiston”, 2008, - 5-b.
2. O`zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.:O`zbekiston, 2010.
3. Karimov.I. Asarlar to`plami. 1-20 jildlar. T.O`zbekiston. 1996-2012.
4. Karimov.I. Xavfsizlik va barqaror taraqqiyot yo`lida: T.6. – T.: O`zbekiston, 1998, 429-b.
5. Karimov.I. Biz kelajagimizni o`z qo`limiz bilan quramiz. T.7. – T.: O`zbekiston, 1999.
6. Karimov.I O`zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. – T.: O`zbekiston, - 2011.
7. «Jurnalistlik faoliyatni himoya qilish tug`risida». O`zbekstan Respublikasi` Ni`zami`. T., 1997-ji`l 24-aprel;

Ilimiy derekler:

1. Abdimuratov A. Publitsistika Tulepbergena Kaipberge-nova: spetsifika, tematika, janrovo-stilisticheskie osobennosti. AKD. Toshkent, 1997, 22 bet.
2. Adabiy turlar va janrlar. (Tarixi va nazariyasiga oid). Uch jildlik. 1-jild. (O`zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasining muxbir a`zosi Nazarov B tahriri ostida). Toshkent, FAN, 1991. - 384 bet.
3. Bekbawliev D. Men redaktsiyadan... N., 1993.
4. Bekbawliev D. Mustaqillik yillaridagi Qoraqalpogiston matbuoti (1991-1996 yillar). Toshkent, 1997. Kandidatli`q diss. avtoreferati`. Toshkent, ToshGU, 1997
5. Bekbawliev D. Gazeta qalay shi`g`adi`? No`kis, Bilim, 2012
6. Voroshilov V.V. Jurnalistika. S-Pb. 2000.

7. Jumamuratova M. Jurnalistika ha'm a'debiyat. No'kis. Qaraqalpaqstan, 1999.
8. Koji`kbaeva Z. Xudojestvenni`y ocherk v sovremennoy karakalpakskoy literature. AKD. Nukus, 1998:
9. Qaraqalpaq xali`q a'psanalari`. (Du'ziwshi Qanaatov T.) No'kis, «Qaraqalpaqstan», 2000, 40 bet.
10. Qayi`pbergenov T. Qaraqalpaqnama. No'kis, «Qaraqalpaqstan», 1998, 324 bet.
- 11.89. Qayi`pbergenov T. Qa'lbimnin' qamusi`. - A'miwda'rya. N3-4. 1999.
12. Maqsetov Q. Qaraqalpaq folkloristikasi`. No'kis, «Qa-raqalpaqstan» 1989. 334 bet.
13. Maksyutova M. Shet til so'zlerinin' russha-qaraqalpaqsha so'zligi. No'kis, «Bilim», 1992, 168 bet.
14. Muminov F. Jurnalistskoe rassledovanie. T., «Universitet», 2002.
15. Ma'mbetov K. Folklor ha'm jazba a'debiyat. No'kis, 1978. 152 bet.
16. Ma'mbetov K. A'debiyat teoriyasi`. No'kis, «Bilim», 1995, 216 bet.
17. Paxratdinov A. Ma'nili ga'pler ha'm xali`q a'psanalari`. No'kis, «Qaraqalpaqstan», 1989, 97 bet.
18. Hotamov N., Sarimsoqov B. Adabietshunoslik terminlarining ruscha-o'zbekcha izohli lug'ati. Toshkent, «O'qituvchi», 1979, 186 bet.
19. Folklor shi`ndi`g'i`. Almati`, «i`li`m», 1990, 264 bet. Juwapti` redaktor Z. Seytjanov.
20. Folklor i viktorina. Moskva, «İskusstvo», 1988. B 208
21. Yusupov O., Dosi`mbetov G. No'kis poligraf-kombinati`na 75 ji`l. N., 1996.
22. Ernazarov K. T., Mamatova Ya. M., Toshaliyev İ.E., Ernazarov Sh.K., Reporterlik faoliyatining nazariyasi va amaliyoti. T., «Universitet», 2002.
Erik Fixtelius. Jurnalistikaning 10 qoidasi. T., 2002.